

't Hupke

Nr.148 Lente 2012

In dit nummer

- Nieuwsberichten
- Alle begin is moeilijk door Paul Zom
- Het Gele Kwikstaarten complex
- Merel, onderzoekje
- De Merel, *Turdus merula*
- Verslag Plan Tureluur
- Verslag Ganzentocht
- Verslag roofvogeltellingen
- Slechtvalken
- Natuurgebied in de regio: De Asterdplas
- Vogelen met Maatje de Nijs
- Werkgroep Watervogeltellingen
- Bijzondere waarneming; De Ekster

**Dit is uitgave nr. 148. Jaargang 43
Oplage 275 stuks.**

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Ook is 't Hupke als PDF te downloaden via onze site.

Bestuur

Klaas Pruikisma, (voorzitter a.i.)
Peter Melissen, (vicevoorzitter a.i.)
Eric van Damme, (secretaris)
Coen ter Kuile, (penningmeester)
Willem Veenhuizen, (biosecr.)
Ellie Pruikisma, (PR & communicatie.)

Redactie

Martin van Leest
Jan Benoist
p/a Gaffelstraat 52
4835 AP Breda
redactie@westbrabantsewvg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Taalcorrectie

Henriëtte Huijgens
Albert de Hoon
Ad Rijnen

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

Aanvullende informatie van artikelen en activiteiten van onze vereniging vindt u op onze website.
www.westbrabantsewvg.nl

Webredactie

Ellie Pruikisma

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 juni
Aanleveren kopij tot 1 mei

Foto voorzijde

Grutto P Borman

Foto's achterzijde

Hans van der Sanden

Terwijl ik dit schrijf is de eerste excursie van dit kalenderjaar in volle gang. Vanmorgen is een grote groep vogelaars vertrokken naar Zeeland om te genieten van het vogelleven in Plan Tureluur. Met een oostenwind van 3 Beaufort en een temperatuur die rond het vriespunt schommelt zullen de deelnemers al hun enthousiasme nodig hebben om warm te blijven.

In de wintermaanden gaan ook de winterwatervogeltelling en de Volkerak-simultaantelling gewoon door. De knotwerkgroep en de werkers in De Kamertjes zitten ook niet stil in de wintermaanden. En eind februari is de eerste vogelgeluidenexcursie van dit jaar al weer gepland.

Dan vergeet ik nog de ganzenexcursie, de SWEV-dag en de basiscursus 'Vogels kijken'.

Dit zijn grofweg de geplande activiteiten voor de eerste drie maanden van dit jaar van de West Brabantse Vogelwerkgroep. Daarnaast zijn de leden – al dan niet verenigd in werkgroepen – druk met tellen, inventariseren, bescherming, acties coördineren, vergaderen, artikelen schrijven voor de website enzovoorts.

Zeg maar eens dat de Vogelwerkgroep geen actieve werkgroep is!

Ik kijk even naar buiten en zie twee Roodborsten gezamenlijk uit de voederschaal eten. Ze dulden elkaar. Twee Turkse Tortels zijn volop in de weer met een takje. Een vroege aankondiging van de lente?

Klaas Pruikisma

Klaas Pruikisma, voorzitter a.i.

Peter Melissen, vice voorzitter a.i.

Mededeling

Op onze nieuwe website is het verenigingsblad 't Hupke als PDF te downloaden.

Een aantal leden heeft al te kennen gegeven de papieren uitgave om deze reden niet meer te willen ontvangen.

Waarschijnlijk zijn er meer leden die geen behoefte hebben aan de papieren versie van het blad. Het bestuur vraagt u daarom dit kenbaar te maken aan de secretaris.

U wenst geen Hupke meer te ontvangen via de post?

Mail dit naar: secretaris@westbrabantsewvg.nl

Bestuursmededelingen

Als koning Winter en staatssecretaris Bleker samen optrekken ziet het er voor de vogels niet zo best uit. We zijn deze winterdagen dan ook extra alert op bedreigingen. Ruimtelijke ontwikkelingsplannen worden door ons aandachtig gevolgd. Een voorbeeld is het Bestemmingsplan Buitengebied Noord, maar ook het idee om een sloopenhaven aan te leggen bij de Bieberg en plannen voor andere werkzaamheden in het Markdal. Als het nodig is maken we ook bezwaar tegen dergelijke ontwikkelingen.

Gelukkig staat het bestuur daarin niet alleen. Graag noem ik het werk van Eric Corssmit. Hij houdt de voortgang van de nieuwbouw van buitenplaats Marckhoek nauwlettend in de gaten. Samen met de architect zal hij bekijken of de nestvervangende inbouwstenen voor Gierzwaluwen wel op de juiste plaatsen worden aangebracht. Ook heeft hij het waterschap Brabantse Delta gewezen op de zorgplicht voor de Boerenzwaluwen die bij de slibdikkingsinstallatie van de rioolwaterzuivering Nieuwveer broedden. De installatie wordt eind 2012 gesloopt en vervangen door een meer energiezuinige. Eric heeft erop aangedrongen dat er ter plaatse vervangende nestgelegenheden worden aangeboden. Bovenstaande voorbeelden tonen aan dat je veel kunt bereiken als je alert bent en tijdig reageert. Het is goed om proactief te zijn. Daarom denken we eind van de maand februari, samen met de andere groene groepen, graag mee over de ontwikkeling van een nieuw gemeentelijke structuurvisie voor 2030. Een structuurvisie is een planologisch document waarop het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad veel besluiten baseren. De huidige structuurvisie van Breda, de ['Structuurvisie Breda 2020'](#), is achterhaald door onder meer demografische ontwikkelingen, de kredietcrisis en de ontwikkelingen in de bouw. Het is natuurlijk belangrijk dat in de nieuwe langetermijnvisie voldoende aandacht is voor duurzaamheid en natuur in en rond de stad.

Bij deze ruimtelijke ordeningszaken kunnen we altijd meer meedenkers gebruiken. Gelukkig hebben er al enkele leden gereageerd op mijn oproep in het vorige Hupke. Deze leden zijn uitgenodigd voor een bijeenkomst eind februari. We kunnen nog meer hulp gebruiken. Dus als je het leuk vindt om mee te denken over wat we allemaal kunnen doen om meer vogels in de stad te krijgen en de vogels die er zijn te behouden, mail me dan even:

vice-voorzitter@westbrabantsewvg.nl

Peter Melissen

Veel water. Meer natuur?

In de eerste week van januari 2012 viel er zoveel water dat in Groningen een dijk dreigde door te breken en een polder onder water gezet moest worden.

De waterstand in de grote rivieren was zo hoog dat de uiterwaarden onderliepen.

De waterberging Hardenhoek kon veel opvangen en via Maltha kon het water de Biesbosch instromen; hazen en reeën moesten zwemmend droge stukken opzoeken.

De Mark stond wel hoog maar de waterbergingen waren nog niet nodig. Voorlopig kon er water gebufferd worden in het Markdal.

Ook de waterbuffer de Maaien in de Strijbeekse Beek kwam goed van pas.

Het Waterschap de Brabantse Delta heeft tijdig maatregelen genomen om zo veel mogelijk water ter plaatse te houden of gedoseerd af te voeren.

Maar om Breda voor wateroverlast te behoeden zullen de voorgestelde maatregelen in de Boven-Mark tussen Breda en de Belgische grens toch uitgevoerd moeten worden.

De noodzaak om ruimte voor water te creëren stond weer ter discussie, want het water komt niet van zee maar via de rivieren binnen onze grenzen.

Dit biedt meer mogelijkheden voor de natuur en een geweldige ecologische verbingszone dwars door het land waarvoor staatssecretaris Bleker niet dwars kan gaan liggen.

Er is veel sneeuw gevallen in de Alpen. In het voorjaar zal dat als water ons land doorstromen.

Biemeus

Tuinvogeltelling 2012

In het weekend van 22 en 23 januari werd weer de landelijke tuinvogeltelling gehouden. Dit jaar hebben meer dan 33.000 mensen hieraan deelgenomen. Het is inmiddels het grootste tel-evenement van Nederland en wordt sedert 2008 jaarlijks georganiseerd door Vogelbescherming Nederland en [SOVON Vogelonderzoek Nederland](#).

Uit de voorlopige uitslag blijkt dat in 83 procent van de getelde tuinen een of meerdere Merels werden gezien. Daarmee is de Merel de vogel die in de meeste tuinen voorkomt, op de voet gevolgd door de Koolmees. De meest getelde vogel is zoals vorig jaar wederom de Huismus. Deze typische stadsvogel werd in minder dan de helft van de tuinen geteld. Maar als de Huismus in je tuin zit, dan zie je gelijk een hele groep van gemiddeld tien mussen.

De invloed van de zachte winter is duidelijk in de telling terug te zien. Vorig jaar werd de IJsvogel slechts 36 keer geteld. Dit jaar is deze prachtige oranje-blauw gekleurde vogel al 76 keer gezien. IJsvogels hebben last van strenge winters, omdat ze afhankelijk zijn van stromend water en vis. De tot eind januari zeer milde winter lijkt ook invloed te hebben op de Tjiftjaf. Vorig jaar is deze vogel niet geteld, maar dit jaar wel.

In de toptien zijn er geen grote verschuivingen ten opzichte van vorig jaar. De Kauw klimt van plaats zeven naar vijf en de Turkse tortel van acht naar zeven. De Spreeuw is een opvallende daler; van plaats zes naar negen. Het is bekend dat deze soort landelijk achteruit gaat. Ook de Vink moet een plaatsje inleveren en staat voorlopig op de zesde plaats. Veel mensen lieten in reacties weten dat ze voor hun gevoel minder vogels hadden geteld door het warmere weer.

De tuinvogeltelling in mijn wijk (telgebied 4817NP) levert een eerste plaats voor de Koolmees. Dat is ook de vogel die je hier het meeste ziet. Ik ben wel blij met het aantal Huismussen dat toch nog de helft is van dat van de Koolmees. Een opvallende nieuwkomer is de Zilvermeeuw. Ik neem aan dat dit toeval is: ik zie ze wel in de buurt, maar dat ze in je tuin zitten is bijzonder. Een verwisseling met de Kokmeeuw ligt hier voor de hand.

Piet van Iersel

2012 toptien

Huisumus	145.799
Koolmees	79.726
Merel	60.705
Pimpelmees	53.598
Kauw	51.482
Vink	42.410
Turkse Tortel	37.443
Houtduif	28.546
Spreeuw	27.664
Ekster	7.443

Topvijf in de buurt 4817 NP Breda

Koolmees	66
Kauw	41
Merel	41
Huisumus	36
Pimpelmees	33

Groen adopteren in eigen buurt

Dit stond boven een artikel in het Stadsblad begin januari 2012. Burgemeester en wethouders van Breda onderzoeken hoe de burgers meer betrokken kunnen worden bij het onderhoud van het groen in de eigen buurt. Informatie over welke stukken groen het betreft is te vinden op de gemeentelijke website onder: wonen-wijken-en vervoer/wijken/ onderhoud woonomgeving.

Dat klinkt allemaal mooi maar ik wil hier toch even bij stilstaan. Als je als lid van de Vogelwerkgroep geabonneerd ben op BN/DeStem, heb je daarin al verschillende malen kunnen lezen dat bezuinigingen in een aantal gevallen niet tot het gewenste effect hebben geleid. Ik geef een paar voorbeelden.

"Dit gaat toch ergens zeer doen" stond op 14 december 2011 boven een artikel over het verdwijnen van groen in het Brabantpark en "Carnavalsvereniging zal toch bezem moeten pakken".

"De beukenhagen moeten blijven" stond op 11 januari 2012 in de krant over het verdwijnen van oude beukenhagen in Ulvenhout.

"Daar gaat het openbaar groen" stond op 17 januari 2012 in de krant over groen dat werd gerooid bij de Heuvelstraat. In het artikel wordt gemeld dat het om een bezuiniging gaat van 1,5 miljoen euro.

"Bezuiniging ten koste van veiligheid kinderen" kopte een artikel over het verdwijnen van een hoge haag bij het speelterrein aan de Ernest Hendrixstraat. Later laat de wethouder weten dat de gerooide haag wordt teruggeplant.

Nu is het prima dat we bezuinigen als de broekriem moet worden aangehaald, maar of het een goede zaak is dat allerlei zogenaamd "versleten" groen wordt opgeruimd is, zoals hierboven blijkt, niet overal in goede aarde gevallen. In december hebben we daar met de gemeente over gepraat.

Bij nadere informatie bleek dat onze broedvogel-inventarisatie niet was gebruikt bij de keuzes voor de verandering van het beheer. Ik beschouw dat als een gemiste kans. De stadsecoloog die bij het gesprek aanwezig was wist met stelligheid te beweren dat het rooien van 9 hectare groen geen effect op de broedvogelpopulatie zal hebben. Ik betwijfel dat. Met name de struikjes die hier en daar staan bieden aan vogels zowel broedgelegenheid als een vluchtplek voor katten, honden en wandelende mensen. Mogelijk levert het MUS-project (Meetnet Urbane Soorten) daarover inzichten op.

Een positieve kant is dat gazons veranderd worden in berm; dat wil zeggen dat er minder wordt gemaaid. Een gazon verandert dan op den duur in bloemrijke vegetatie die voor insecten en muizen beslist interessanter is.

Piet van Iersel

Mandarijneend

De Mandarijneend komt oorspronkelijk uit Oost-Azië. Daaruit is hij hier ingevoerd om als siereend in particuliere collecties te worden gehouden. Er zijn ook broodkwekers, zij vragen circa. 35 euro per koppel.

Zoals gebruikelijk ontsnappen er geregeld vogels. De Mandarijneend kan zich in de natuur handhaven en komt nu in heel Nederland voor. De meeste vogels worden in stedelijk gebied gezien, ook in de stad Breda.

Het voorkomen is echter onregelmatig. Over aantallen, waar en wanneer zijn geen logische gevolgtrekkingen te maken.

In de maanden juni tot en met september worden er weinig waargenomen; dat is de ruiperiode waarin eenden niet kunnen vliegen en zich schuilhouden.

Een bekende verblijfplaats is de vijver in park Wolfslaar: 26 november 2009 5 exemplaren, 3 man 2 vrouw (HvV);

4 november 2010 11 exemplaren, 8 man 3 vrouw (HvV, hoogste aantal in ons archief);

6 februari 2011 5 exemplaren, 3 man 2 vrouw (RvO).

De Mandarijneend is een holenbroeder.

De vijvers op de landgoederen Hondsdonk, Luchtenburg en Valkenberg zijn ook bekende verblijfplaatsen. In 2011 is in de broedtijd daar speciaal opgelet maar er konden er geen vastgesteld worden. Deze landgoederen met vijvers zijn aantrekkelijk voor deze soort omdat er oude bomen met holtes staan.

Vooral de mooi gekleurde mannetjes vallen op. De vogels zijn niet schuw, maar hebben wel de neiging bij onraad zich in de vegetatie te verschuilen.

Bekend is een broedgeval in een nestkast die meestal werd gebruikt door Holenduiven, maar ook een keer door Torenvalken en dus ook eenmaal door Mandarijneenden. Bij controle van de kast begon het vrouwtje te blazen en heb ik mij teruggetrokken.

Na het uitvliegen is het vrouwtje zwemmend met jongen in de omgeving gezien.

Harry van Vugt

Ontwerp-bestemmingsplan De Klokkenberg ter visie gelegd

Het ontwerp-bestemmingsplan voor de herontwikkeling van het landgoed De Klokkenberg is door de gemeente Breda ter visie gelegd. Mede namens de West Brabantse Vogelwerkgroep is een brief verzonden met de visie van de Bredase natuurverenigingen op het voorliggende plan. De brief wordt samengevat in de volgende alinea's.

In de zienswijze van de Brabantse Milieufederatie van september 2011, die gesteund werd door o.a. Brabants Landschap, de West Brabantse Vogelwerkgroep, Natuur en Milieu Vereniging Markkant en IVN Mark en Donge, is al duidelijk aangegeven dat het herstel van de boskamers – in het plan ook wel de Groene Kamers genoemd, in oude glorie - dus zonder bebouwing - voorwaarde is voor het door ons nagestreefde natuurherstel op deze gevoelige en strategische plek in het Markdal. Vanaf het begin zijn de natuurorganisaties duidelijk geweest dat zonder herstel van de boskamers de balans negatief voor de natuur in het Markdal zou zijn. Dat is ook voor de West Brabantse Vogelwerkgroep niet acceptabel. Oorspronkelijk sloot dit gebied aan op het Mastbos; het maakt daar dus een onderdeel van uit. Het vormt een buffer tussen de intensief gebruikte gebouwen van de Klokkenberg en het bos.

In de toelichting op het ontwerp-bestemmingsplan worden slechts enkele zinnen gewijd aan de broedvogels. Meer aandacht is er in de bijlagen voor met name licht- en geluidshinder vanaf de Galderseweg. Uitgegaan wordt van circa 9000 verkeersbewegingen per dag gaan ten tijde van het beoogde gebruik van De Klokkenberg. Dit hoge aantal en het grote (negatieve) verschil met de huidige situatie is een zorgelijke ontwikkeling. De drukte op en rond de Klokkenberg zal immers enorm toenemen.. Hoewel er bij de

nieuwbouw wordt voorzien in ondergrondse parkeergelegenheid, zal het zeker zo zijn dat te pas en te onpas overall auto's worden geparkeerd. De situatie rond het nieuwe waterschapskantoor in het Markdal zal zich dus gewoon herhalen. Toezicht helpt niet, de mens houdt nu eenmaal van gemak.

Juist in de overgangszone tussen Mastbos en Mark foerageren veel vogels. Zo gebruikt de Bosuil zeker de vrijgekomen ruimte, mogelijk zal de Kerkuil in de toekomst zijn entree maken, zoals dat bij de Bieberg is gebeurd. De Vogelwerkgroep pleit ervoor de nieuwbouw vogelvriendelijk in te richten bijvoorbeeld door het plaatsen van gierzwaluwnesten.

Overigens zijn we het ook niet eens met de stelling in het ontwerp-bestemmingsplan dat de vier Huismussen geen levensvatbare populatie vormen.. De levensvatbaarheid hangt onder meer af van bijvoeren door bewoners, nestgelegenheid en foerageermogelijkheden in de buurt. Verder zijn er meer soorten die hier kunnen voorkomen en die dankzij de Flora- en Faunawet jaarrond beschermd zijn: Blauwe Reiger, Zwarte Specht, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Steenuil, Kerkuil, Buizerd, Sperwer, Havik, Torenvalk, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Zwarte Kraai en Roek . Een deel van deze soorten zal zich in de omgeving van de Klokkenberg ophouden en voortplanten.

Het wachten is nu op het standpunt van de gemeenteraad in dezen.

Piet van Iersel

Fototentoonstelling

Ons lid Gérard van de Broek is een verwoed fotograaf. Hij gaat zijn vogelfoto's exposeren in het vogelopvangcentrum in Zundert.

De opening van de tentoonstelling vindt plaats op vrijdag 23 maart om 20:00 uur. Aansluitend zal Gérard een lezing geven over vogels (ontstaan, algemene info en bijzondere verhalen) waarbij hij door hem gemaakte opnamen vertoont. De lezing zal maximaal anderhalf uur duren.

De tentoonstelling zal daarna op zaterdag 24 maart en zondag 25 maart geopend zijn van 10:00 tot 16:00 uur. Dit valt samen met de eerste weekendopenstelling voor het publiek in het weekend dat de zomertijd ingaat.

Ook het weekend erop kan men de foto's bezichtigen, op zaterdag 31 maart en zondag 1 april, weer van 10:00 tot 16:00 uur.

Gerard van den Broek in actie

Het Broedvogel Monitoring Project

Om te weten te komen hoeveel broedvogels er in Nederland voorkomen heeft SOVON het Broedvogel Monitoring Project, afgekort BMP, opgezet.

Vrijwilligers inventariseren jaarlijks gebieden en van alle resultaten maakt SOVON een overzicht per soort om de omvang van de Nederlandse populatie vast te stellen. Vergelijking met voorgaande jaren kan de vooruitgang of achteruitgang van een soort laten zien.

Een van de afnemers van de gegevens is Vogelbescherming Nederland dat daarmee over goede gegevens beschikt om zo nodig maatregelen voor te stellen voor het behoud van kwetsbare of bedreigde soorten.

In 2011 heeft SOVON het BMP-programma geautomatiseerd met online invoer: het clusterprogramma. Iedereen die daarin geïnteresseerd is, kan zich aanmelden door te laten weten welk gebied men wil onderzoeken. Men krijgt dan een kaart en een inlogcode.

De kaart kan ook via de computer afgedrukt worden waarna men ermee het veld kan ingaan en de gegevens per bezoek noteren. Thuisgekomen kan men online de broedvogels met stippen op de kaart zetten.

Nestvondsten en vogels met jongen worden beide als broedvogel geaccepteerd.

Voor zangvogels zijn bijvoorbeeld minimaal drie waarnemingen met een tussentijd van tien dagen vereist. Daartoe is voor iedere soort de fusieafstand vastgelegd, dat wil zeggen de omvang van het broedbiotoop waarin een soort in de broedtijd verblijft.

Een voorbeeld: de Nachtegaal kan tot 100 meter van zijn nest zitten te zingen; zit er buiten deze afstand nog een te zingen dan wordt dit automatisch een tweede broedgeval mits er meerdere waarnemingen zijn gedaan.

Met Staatsbosbeheer wordt samengewerkt als er in gebieden van deze organisatie wordt geïnventariseerd.

Terreinen waar leden van onze Vogelwerkgroep inventariseren zijn: Rooskensdonk, Weimeren en het Merkske.

De overige terreinen in West-Brabant zijn: de Dullart (Waspik), Antoniegors (Willemstad) en Lange Water (Halsteren).

Bent u geïnteresseerd? Meld u dan aan bij SOVON.

In kleine gebieden kunnen alle soorten geïnventariseerd worden, in grote bijvoorbeeld alleen de minder algemene soorten. Het is ook mogelijk één soort te inventariseren.

De doelstelling van SOVON is langdurig monitoren in dezelfde gebieden om vergelijkbare gegevens over voor- of achteruitgang te verkrijgen.

Het doel van Staatsbosbeheer is te weten welke en hoeveel vogels er in hun terreinen broeden, minimaal eens in de vijf jaar.

Ter informatie hierbij wat resultaten van de grensstreek van het Merkske.

Het gebied is verdeeld in 43 deelgebieden waarvan er in 2011 11 zijn geïnventariseerd. Er is voor twintig daar specifiek voorkomende soorten gekozen.

Een keuze uit die soorten met de aantallen ervan:

Patrijs 31, Kwartel 30, Grutto 21, Wulp 40, Zomertortel 11, Nachtegaal 11, Roodborsttapuit 141, Grasmus 153, Wielewaal 6, Geelgors 62.

Hiernaast het aantal vastgestelde Roodborsttapuiten in een deelgebied.

Harry van Vugt

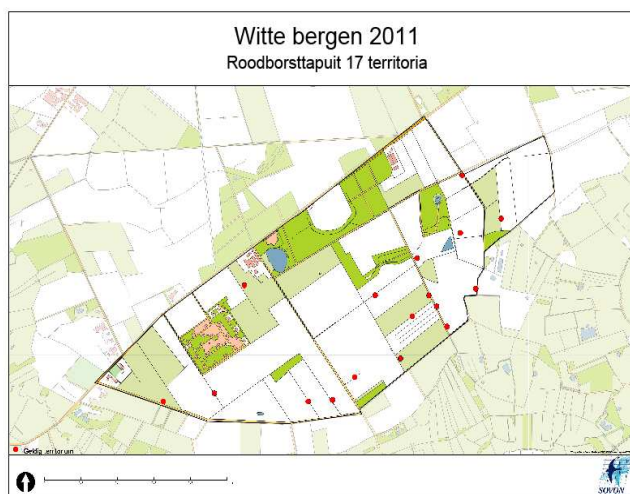
27-11-2011 SOVON-dag in Nijmegen

Enkele jaren geleden bemanden wij, Hans en Agnes van der Sanden, op de SOVON-dag, toen nog in de Vereniging te Nijmegen, samen met anderen de Vogelwerkgroepstand. Hier hebben we onze toen net verschenen trots "Vogels (houden) van Breda", neerslag van de broedvogelinventarisatie in de jaren 2002-2007", gepromoot.

Vanuit die ervaring maakten we als leden van de afdeling Nederland van de Motivgroep Ornithologie, de vereniging van filatelisten met de specialiteit vogels die afdeling warm om deze hobby te promoten op de SOVON-dag. Op deze dag komen veel vogelaars bijeen voor lezingen, een boekenmarkt en de stands met vogelgerelateerde onderwerpen. Voor het tweede jaar stonden we in een (filatelie)stand met als publiekstrekker tentoonstellingskaders met de Boerenzwaluw, vogel van het jaar 2010, en de Ooievaar, met daarnaast nog informatie- en ruilmateriaal en een vogelpostzegelquiz. Ook veel van de aanwezige Vogelwerkgroepleden wisten de weg naar onze stand te vinden, waar ze deelnamen aan de quiz, de kaders bewonderden, de informatie op de pc's bekeken en bladerden door de publicaties. Misschien hebben we hen en de vele andere bezoekers meer of minder intensief (opnieuw) kennis laten maken met de vogelrijkdom in klein papierformaat en wie weet raken ze zo wakker voor een tweede manier van vogelbeleving: naast vogels in het wild, zoals via de West Brabantse Vogelwerkgroep, vogels op papier zoals bij de Motivgroep.

Behoeft u meer informatie? Neem alstublieft contact met ons op.

Hans en Agnes van der Sanden

Belevenissen in de Doenradestraat

Op 21 en 22 januari 2012 werd weer de jaarlijkse tuinvogeltelling van Vogelbescherming gehouden, Hier volgt het verslag van mijn ervaringen erbij. Van 9.00 tot en met 9.30 uur heb ik eraan meegedaan. Regelmatig in de ochtend en middag strooi ik wat vogelzaad, met zonnepitten, op de voerplank en op de grond. Een korfje met gepelde pinda's staat dag en nacht op de rand van het balkon. Als het kouder wordt komen er enkele vetbolletjes bij.

De twee Turkse Tortels waren er op de dag dat ik telde het eerst bij. Hun aantal kwam binnen dat half uur niet hoger dan twee.

Daarna kwamen, "kauwend" en ruziënd, de Kauwen, in totaal zeven exemplaren. Ze pikten bijna alles op en waren snel weer weg. Dus deed ik nog maar wat voer erbij.

Twee Pimpelmezen en twee Koolmezen landden op het korfje met de pinda's en pikten ook snel een zonnepit mee om onderin de Taxus open te hakken en op te eten. Dat ging zo bijna de gehele tijd door.

Huismus

(Martin van Leest)

Intussen was ook een koppel Houtduiven op de plank neergestreken; door hun kolossale omvang viel veel vogelzaad op de grond. Zelfs een van de Tortels probeerde een van de Houtduiven weg te pesten, wat niet lukte.

Ik zag vijf Spreeuwen aankomen. Telkens kon er maar één exemplaar, fel pikkend, op een vetbol zitten. Ze pestten elkaar weg onder veel gekrijs. Op de grond scharrelden twee vrouwtjes Vink. Soms lijken het net vrouwtjesmussen! Er verschenen vier Groenlingen, waaronder een mannetje dat prachtig op kleur was, mooi geelgroen met felgele flanken. Het vrouwtje is dof van teint met weinig geel. Op de grond werd het wat rustiger tot het Roodborstje snel wat kwam wegpikken.

Blauwe reiger

(Martin van Leest)

Ook twee Heggenmussen profiteerden van die rust om te foerageren. Merels waren er ook aanwezig, drie vrouwtjes en een mannetje. Ze zaten elkaar achterna om een hapje te bemachtigen. Plots zag ik een Gaai even komen kijken, maar die scharrelde weer verder door de achtertuinen. Hij/zij was nu maar alleen, vaak waren er meer. Het was echter al weer een paar maanden geleden dat ik er bij mij een zag.

Zo snel als de Gaai kwam en ging, zo ging het ook met de Grote Bonte Specht; even in de Lijsterbes en weer weg. Wel sterk dat hij binnen dit half uur langs kwam, want hier in de tuin is hij weinig aanwezig.

De laatste tien minuten bleef het rustig: alleen twee Eksters vlogen aan in de hoge Lijsterbes, maar kwamen niet op het eten af. Zeker ergens anders al wat gegeten!

Bij mij zijn de Kauwen dus binnen dit half uur het talrijkst. Maar ja, wat wil je. Breda is al sinds 1927 de stad van de Kauwen...

Willem Veenhuizen

Voor de rubriek " **Vogels houden van Breda** ", hebben we graag kopij van de leden.

Schrijf wat er in de buurt op vogelgebied zoal is waargenomen en stuur het op naar:

redactie@westbrabantsevwg.nl

De redactie

Alle begin is moeilijk

"Paul!?"

Ja.....

Ik lees hier een berichtje dat er een vogelcursus voor beginners in Breda start.

Niet voor gevorderden?

Nee, maar ik zou maar bij het begin beginnen.

Je hebt gelijk."

Zo begon ik met mijn vogelcursus bij de West Brabantse Vogelwerkgroep. Met de gedachte dat het een makkie zou zijn, ging ik met drie medecursisten vanuit Zevenbergen naar Breda. En met het idee dat we in een lokaal kwamen te zitten tussen cursusleiders met grote baarden en sandalen en aspirant-vogelaars met geitenwollen sokken. Fout...Een lokaal vol enthousiaste, gezellige mensen en een fantastisch team cursusleiders. En nee, géén makkie!

Het werd een levendige, interactieve cursus vol grappen en grollen, maar vooral met een interessant en leerzaam programma. Hoe meer je hoort en ziet, des te nieuwsgieriger je wordt. Je leert tijdens de cursus steeds beter te kijken en te luisteren naar wat zich afspeelt in de natuur.

Neem bijvoorbeeld mijn achtertuin. In de eerste fase van de cursus vroeg ik me af: hoeveel soorten vogels zullen mijn tuin (ongeveer 120 m²) bezoeken? Ik dacht dat rond de twintig wel het maximale aantal zou zijn. U gelooft het misschien niet, maar tot op heden heb ik 33 soorten mogen begroeten. Ik ben er nog niet, want enkele populaire vogels zoals de Sijs en de Boomkruiper zijn nog niet in beeld geweest.

Verslavend aan de cursus zijn de expedities in de natuur. Door de begeleiding van onze cursusleiders werden we fantastisch gesteund en op heel veel moois geattendeerd. Niet alleen op vogels, nee, ook op bomen, kruiden, struiken, insecten, landschapsindeling, enzovoort. Kortom op alles wat vliegt, groeit en bloeit.

Daar ligt natuurlijk ook de moeilijkheid bij waarnemingen: het onthouden van biotoop, uiterlijk, kleur, geluid, gedrag enzovoorts.

Voor een aankomend vogelaar zijn er heel veel zaken om op te letten. Mijn advies is: raak niet in paniek. Alle begin is moeilijk!

Veel vogels hebben in de winter een heel ander verenpak dan in de zomer. Een juveniel, een jonge vogel, kan er volledig anders uitzien dan zijn ouders.

Soms moet je elementaire dingen gewoon uit je hoofd leren. Vorm, kleur en lengte van de snavel en de staart, ronde kop of platte, kleur van de poten en, wat ook heel belangrijk is: in welke biotoop een vogel zich het beste thuisvoelt. Met deze manier van observeren sluit je al heel wat vragen uit. Dit is door oefenen wel te leren, al gaat het niet altijd even snel.

Veel naar buiten gaan en je aansluiten bij mensen met ervaring is het devies. Vaak hebben medevogelaars hele leuke of handige tips betreffende het geluid. De Tjiftjaf roept bijvoorbeeld zijn eigen naam, evenals de Koekoek.

Zo zijn er op allerlei gebied heel veel handigheidjes die je gewoon moet horen van ervaren mensen.

Je zult zien en beleven hoe snel je zaken gaat onderscheiden. Je kunt het vergelijken met het beoefenen van sport en muziek. Met heel veel trainen kom je verder.

Betreffende zang en geluid moet je zeker niet de illusie hebben dat dit snel gaat. Geluid is voor mij het moeilijkste onderdeel. Er zijn op internet wel heel goede sites, waar je na een dag observeren in de natuur nog eens kunt herhalen hoe de gespote vogels zingen.

Mijn conclusie is dat wij na het volgen van cursussen sneller kunnen analyseren. Fouten maken hoort erbij; daarom blijft het belangrijk om met andere enthousiastelingen contact te houden en aan excursies deel te nemen, zodat je ook op fouten gewezen wordt.

Op het eind van de cursus kregen wij, de Zevenbergenaren, bij het afscheid een beetje heimwee. Daarom hebben wij vieren besloten om de cursus nog maar eens te volgen.

Saaï zo'n herhaling? In de verste verte niet. Wederom veel geleerd, gelachen, en vooral.....genoten.

Met dank aan John Frijters, Raymond van Breemen en Jan Benoist.

Paul Zom

Cursusgroep

(Raymond van Breemen)

Het gele kwikstaartcomplex

In West-Europa kennen we twee soorten gele kwikstaarten.

- de Gele Kwikstaart (*Motacilla flava*)
- de Grote Gele Kwikstaart (*Motacilla cinerea*)

In ons land komen drie verschillende ondersoorten van de Gele Kwikstaart (*Motacilla flava*) voor:

- de Engelse Gele Kwikstaart (*Motacilla flavissima*)
- de Balkan Gele Kwikstaart (*Motacilla feldegg*)
- de Noordse Gele Kwikstaart (*Motacilla thunbergi*)

De ondersoorten van de Gele Kwikstaart zal ik verder buiten beschouwing laten (het is immers al ingewikkeld genoeg).

De Gele Kwikstaart

De Gele Kwikstaart is in ons land een vrij algemene broedvogel. Hij is algemeen op de kleigronden, zoals in Noordoost-Groningen, Zeeland en Noord-Holland. Onze Gele Kwikstaarten overwinteren in Noord-Afrika.

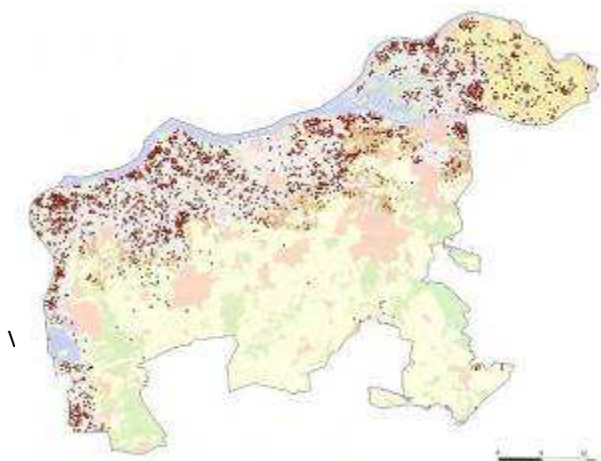
Omgeving Breda

In onze omgeving komen Gele Kwikstaarten sporadisch voor als broedvogel (zie kaart hieronder). Toch zijn er enkele gebieden waar je de soort in de broedtijd kunt waarnemen. Bij Rooskensdonk worden regelmatig broedende vogels waargenomen. Op de Bleeke Heide heeft de soort geprofiteerd van de aanleg van het natuurontwikkelingsproject. De laatste twee jaar worden hier geen broedvogels meer waargenomen.

Ook in het Markdal (omgeving Galder) worden in de broedperiode onregelmatig Gele Kwikstaarten waargenomen.

Biotoop

Gele Kwikstaarten hebben een voorkeur voor kruidenrijke gras- en hooilanden. Rivierkleigronden en beekdalen waarborgen een rijke kruidenvegetatie en hier zijn de aantallen dan ook het hoogst. Op kleigronden zijn de aantallen altijd groter dan op zandgronden. Graslanden die gelegen zijn op schrale zandgronden worden gemeden.

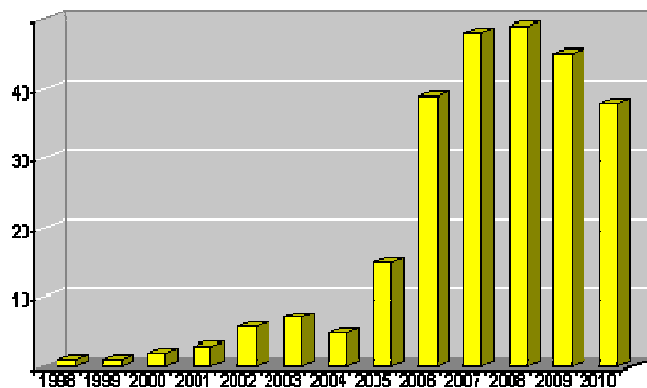
VERSPREIDINGSKAART BROEDVOGELS GELE KWIKSTAART (broedvogelatlas West-Brabant)

De Grote Gele Kwikstaart

De Grote Gele Kwikstaart is aan een opmerkelijke opmars in onze provincie bezig. Tien jaar geleden was hij in Noord-Brabant nog een zeldzame broedvogel; vanaf 2005 is het

aantal spectaculair toegenomen. Het aantal broedparen ligt de laatste jaren rond de 40.

Janmartin Rahder en Arno Braam hebben op 26 januari van dit jaar een lezing gegeven over deze soort. Zij doen al jaren onderzoek ernaar. De soort profiteert van de verschillende natuur- en beekherstelprojecten. De soort is in Zuid-Limburg bij elk beekje te vinden, ook in de Ardennen is het een vrij algemene broedvogel.

AANTALLEN BROEDVOGELS PERIODE 1998-2010 IN NOORD-BRABANT

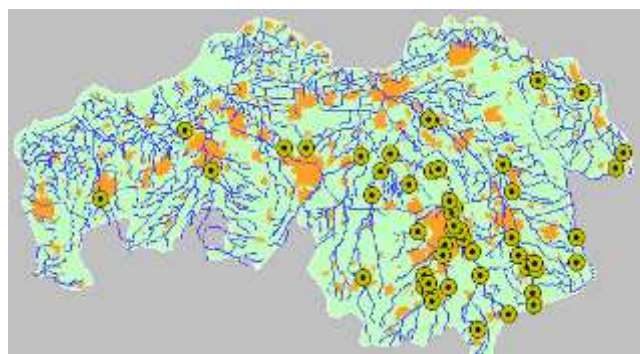
Omgeving Breda

Zoals op onderstaand kaartje te zien is komt (kwam) de soort op enkele plaatsen in onze omgeving voor. De laatste twee jaar is hij echter niet broedend waargenomen.

De onderzoekers vragen of we speciaal willen opletten op geschikte locaties. Dit kunnen allerlei beekjes en rivierlopen zijn in onze omgeving, zoals de Bavelse Leij, de Galderse Beek, de Turfvaart en de Bijloop, de Mark en de Aa of Weerjys

Biotoop

De Grote Gele Kwikstaart heeft een bijzondere voorkeur voor stromend water. Hier vinden ze het favoriete voedsel dat bestaat uit allerlei soorten insecten die langs de waterlijn voorkomen. Ook kunnen waarnemingen worden gedaan op plaatsen waar je ze totaal niet zou verwachten. De onderzoekers vonden "GGK's" (zoals ze ook worden genoemd) op boerenerven, in stedelijk gebied en zelfs bij vieze slootjes.

VERSPREIDINGSKAART BROEDVOGELS GROTE GELE KWIKSTAART (www.grotegelekwik.nl)

Martin van Leest

Nestkastenproject bebouwde kom: vrijwilligers gevraagd!

Na een aantal jaren de broedvogels in de stad Breda te hebben gekarteerd is het aardig om de holenbroeders in de nestkasten binnen het stedelijk gebied nader te bekijken en te noteren wat er in die kasten gebeurt.

Er blijkt nog weinig bekend te zijn van de in nestkasten broedende vogels in onze stad. En er zijn genoeg soorten die nestkasten gebruiken: van Gierzwaluw tot Koolmees en van Nijlgans tot Boomkruiper.

U kunt nestkaarten invullen op papier of digitaal op de website van SOVON (www.sovon.nl)

Zo kunnen we bijdragen aan het landelijke project NETwerk voor STudies aan nestKASTbroeders.

Nestkaarten zijn bij mij, Willem Veenhuizen, verkrijgbaar. Ik verzamel graag alle kaarten en gegevens per broedseizoen; er wordt een jaarlijks verslag van gemaakt. Al deze gegevens worden weer doorgegeven aan SOVON, dat ze verwerkt in het jaarverslag.

Kijk eventueel verder op nestkast@yahoo.com.

Alle wetenswaardigheden graag doorgeven aan de biologisch secretaris,

Willem Veenhuizen

Fenologie 2012

Fenologie-onderzoek is onderzoek dat mogelijk is voor iedereen, ervaren of pas gestart met de vogelstudie. Daarom doe ik ook dit jaar weer een oproep om de eerst waarnemingen van de zomergasten door te geven. De soorten waarom het gaat zijn te vinden op de website van de Vogelwerkgroep of in 't Hupke (nr.146 herfst 2011). De resultaten van dit jaar worden weer in 't Hupke en op de site van de Vogelwerkgroep geplaatst.

Vooraf soorten die als eerste terugkeren, zoals de Tjiftjaf, de Grutto en de Boerenzwaluw worden vaak gemeld. Maar ook waarnemingen van soorten die later terugkeren, zoals Bosrietzanger en Spotvogel, zijn belangrijk.

Hoe meer waarnemingen er van een soort binnenkomen, hoe interessanter het wordt om de gegevens van meerdere jaren te vergelijken. Daarom ook nu weer de oproep aan ieder van de ruim 275 leden: geef je waarneming van een soort door op [waarneming.nl](http://www.waarneming.nl) of aan ahsanden@hetnet.nl of biosecretaris@westbrabantsevwg.nl, ook al zou dit de tiende waarneming van een Tjiftjaf zijn en vier weken later dan de eerste melding.

Hans van der Sanden

Bestemmingsplan Breda Noord

In 2010 werd een begin gemaakt met overleg in een klankbordgroep over het bestemmingsplan Buitengebied

Noord. De laatste vergadering was op dinsdag 10 januari 2012. Samen met Henk Oprel heb ik deze vergadering bijgewoond. Het bestemmingsplan betreft een groot gebied dat in het noorden en oosten begrensd wordt door de Mark, aan de zuidkant door de bebouwde kom van de Haagse Beemden en aan de westkant door grens van de gemeenten Breda en Etten-Leur, die door het gebied de Berk en Strijpen loopt. In het plangebied liggen enkele belangrijke natuurgebieden: Vierde Bergboezem, Haagse Beemdenbos, Rooskensdonk, Weimeren, Strijpen en de Berk.

Inmiddels is de "Beleidslijn Glastuinbouwgebied Prinsenbeek" in de gemeenteraad besproken (zie BN/DeStem van 15 oktober 2011) en vastgesteld. Zekerheid omtrent de precieze locatie waar de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (T.O.M.) denkt kassen te kunnen bouwen is er nog niet. Nu wil het geval dat in het beoogde (kassen)gebied juist de Steenuil broedt. Ook dit jaar had het paar weer jongen. In BN/DeStem van 13 januari 2012 verscheen een artikel inhoudende dat burgemeester en wethouders geen toestemming zullen geven aan de T.O.M. om kassen te bouwen in wat wordt genoemd kwetsbaar gebied. Het ziet er verder naar uit dat de Ecologische Hoofdstructuur toch een hoog beschermingsniveau zal krijgen. Alle echte natuurgebieden hebben de bestemming natuur gekregen, met uitzondering van de gebieden die nu nog bij agrariërs in gebruik zijn.

Nu worden de eerste stappen gezet om te komen tot een bestemmingsplan. De eerste teksten zijn in de klankbordgroep uitgedeeld en ook besproken. Vooral de tekst over de ecologie, die zo is overgenomen uit het rapport van het Bureau voor ruimtelijke ordening (BRO), dat het ruimtelijk onderzoek deed voor de gemeente, is mij een doorn in het oog. Voor de tekst is gebruik gemaakt van de gegevens afkomstig van [waarneming.nl](http://www.waarneming.nl) in plaats van van gegevens van Staatsbosbeheer, onze Vogelwerkgroep of de Vereniging voor veldbiologie KNNV. Het kaartmateriaal dat de functies van het gebied aangeeft is tot op heden slechts in conceptvorm aanwezig, maar werd voor de vergadering al gedrukt toegezonden. Een heet hangijzer is of er een milieueffectrapportage (MER) komt. Zekerheid daaromtrent is er nog niet. Hier komt een speciale vergadering over waarbij het ingenieursbureau dat bij de voorbereiding van het plan is betrokken uitleg zal geven over de aanpak en de voorlopige conclusies. Hierna volgt een advies aan de gemeenteraad.

Piet van Iersel

Merel

(Raymond van Breemen)

Merel, een broedbiologisch onderzoekje

1. Wanneer hoorde u dit jaar de eerste merel zingen?

	uur	datum	weer	temperatuur ±
's morgens				
's avonds				

Ga niet overal naar nesten zoeken.....

2. Wanneer begint de Merel met de bouw van een nest in uw tuin, de tuin van uw burens of.....?

datum	adres

Antwoorden bij 3 omcirkelen!

3. Wordt dit hoofdzakelijk door het vrouwtje, mannetje of beide gedaan?

Waar bevindt zich het nest? Struik, boom, conifeer, klimop, haag of anders.....

Op welke hoogte bevindt zich het nest? Ongeveer 1 m, 1,5 m, 2 m, 2,5 m, 3 m of hoger?

Als u de gelegenheid en de mogelijkheid hebt in het nest te kijken (bijvoorbeeld met een spiegeltje!) zonder de vogels te verstoren of van het nest te jagen!

4.

	aantal	datum	vrouwtje	mannetje	beide
Hoeveel eieren liggen er in het nest?					
Wanneer zijn de eieren uitgekomen?					
Wie broedt de eieren uit?					
Wie voert de jongen in het nest?					
Wanneer vliegen de jongen uit?					
Tot wanneer worden de uitgevlogen jongen gevoerd door de ouders?					
Hoeveel jongen, denkt u, zijn er zelfstandig geworden?					
Hebben de ouders of jongen witte veertjes?			nee / ja	nee / ja	jongen nee ? ja

5. Het broedsel is mislukt.

	u zelf	iemand anders	de kat van de burens	predatie Ekster	of door?
Door verstoring van					

Zijn een of meer jongen slachtoffer geworden van de kat van de burens of van.....? nee/ ja

6. Wordt er een tweede nest gebouwd? nee/ ja

7. Wordt er een derde nest gebouwd? nee/ ja

8. Als u het nest bekijkt, na het broedseizoen, zit daar dan onnatuurlijk materiaal in verwerkt zoals papier, plastic.....?

9. Bijzonderheden?.....

10. Als u de tijd en de gelegenheid hebt, wilt u dan in een door u zelf te bepalen gebiedje van ± 500 x 500 meter tweemaal tussen de datumgrenzen van 15 maart en 1 juli de zingende mannetjesmerels tellen, 's morgens vroeg van één uur voor zonsopgang tot zonsopgang. Tussen de twee teldata moeten minstens veertien dagen zitten. Graag op een kaartje van het gebiedje de zingende mannetjes intekenen met vermelding van datum en tijd. Geef de getelde mannetjes van de twee verschillende data duidelijk aan, bijvoorbeeld met een kleurtje. Met vragen kunt u terecht bij Hans van der Sanden. Graag inleveren voor 15 augustus bij Hans van der Sanden, Speelhuisplein 11, 4815 CK Breda, tel. 076-5878432, ahsanden@hetnet.nl of biosecretaris@westbrabantsevwg.nl
Vergeet niet uw naam en adres te vermelden!

Merel, *Turdus merula*

Het is moeilijk je een voorstelling te maken van een lente- of zomeravond in tuin, stadspark of plantsoen zonder de afwisselende en langzaam voorgedragen zang van de Merel. De Merel is een zangvogel die zich helemaal heeft aangepast aan de veranderingen die de mens in zijn milieu heeft veroorzaakt. Als typische cultuurvolger profiteert de Merel van allerlei menselijke activiteiten zoals de aanleg van sportparken, groenstroken en grasveldjes.

Kenmerken

Hoewel ik veronderstel dat ieder lid van onze Vogelwerkgroep de Merel wel kent, toch even de kenmerken: de Merel heeft een lengte van ongeveer 25 centimeter. Het adulte mannetje is glanzend zwart met een oranjegele snavel en oogring. Het adulte vrouwtje is donkerbruin van boven, iets lichter aan de onderzijde, met een witachtige kin, iets gevlekte bovenborst en keel, en bruine snavel. Juvenielen zien eruit als het vrouwtje, maar zijn meer gevlekt. Onvolwassen mannetjes zijn bruinzwart met donkere snavel. In gevangenschap worden regelmatig albino Merels gekweekt. Een enkele keer komt er een albino voor in het wild. Zo'n vogel heeft rode ogen en vleeskleurige snavel en poten. Merels met witte veertjes (leucisme) komen zeker in het stedelijk gebied regelmatig voor. De oorzaak van leucisme zou verband kunnen houden met het voedsel.

Merels hippen met grote sprongen. De vleugels worden daarbij iets omlaag gehouden. Soms zien we daarbij het wippen en spreiden van de staart. Tijdens de rechte, lage vlucht sluiten de vleugels niet altijd aan. Het speciale baltsgedrag van het mannetje komt maar tamelijk zelden voor. Het mannetje zet daarbij zijn veren op en spreidt de staart. Merels in de stad zijn gemiddeld iets zwaarder dan die in de bossen.

Geluid

Een opgejaagde Merel schettert snel kik, kik, kik. Hetzelfde, maar langzamer en irriterend, tsjink, tsjink, klinkt 's avonds op de roestplaats en bij het schelden tegen katten, uilen e.d. Ook klinkt soms een ijl sieh; een geluid iets hoger dan dat van Koperwieken als deze tijdens de trek 's avonds of 's nachts overvliegen. De zang, voller en minder scherp dan die van de Zanglijster, is luid met zeer melodieuze fluittonen die bijna tot in het oneindige kunnen worden gevarieerd. Alleen het slot is onmuzikaal met rauwe klanken. De kwaliteit van de zang vertoont vaak grote verschillen. Een ervaren waarnemer kan de verschillende Merels daardoor uit elkaar houden. Een merelman zingt bij zacht weer al in januari en soms nog tot in oktober. Uit onderzoek blijkt dat de zang van Merels in de stad verschilt van de zang van Merels in het bos. De stadsmerel begint met zingen vóór de verkeersspits om boven het stedelijk lawaai uit te komen. Bovendien is de zang hoger, dit om dezelfde reden.

Biotoop

Het biotoop bestaat oorspronkelijk uit bossen met ondergroei, buitenplaatsen en parklandschap. In de stad is deze vogel te vinden in parken en tuinen. Het is zelfs mogelijk van twee merelpopulaties te spreken; bosmerels blijven in de bossen, stadsmerels hebben zich aangepast aan de nabijheid van de mens. In stadstuinen is de Merel weinig schuw. Beide populaties verschillen niet alleen in hun gedrag tegenover de mens. Omdat het stadsklimaat

gunstiger is, is er ook verschil in zekere biologische kenmerken, zoals het verloop van de broedtijd en de trek.

Hoewel de Merel tot de meest verbreide broedvogels van Nederland behoort zijn er enkele plaatsen waar ze ontbreken, zoals de Oosterscheldekering, kale dijken, kweldergebieden, de Vliehors en Rottumeroog, kortom alle gebieden zonder enige struiken of bomen. In lage delen van ons land is de Merel vooral talrijk binnen de stedelijke gebieden, in Hoog-Nederland is de soort nergens schaars. Alleen sommige voedselarme gebieden zoals stuifzanden en schrale heidevelden kennen een lagere bezetting.

Vroeger was de Merel een boombewoner, maar men vindt hem tegenwoordig vooral in struiken en op de grond. Daar speurt hij naar voedsel.

Het voedsel bestaat uit wormen, insecten, onder de grond levende insectenlarven en huisjesslakken. De Merel 'luistert' naar wormen als hij voedsel zoekt op gazons, hij jidjt hierbij hoog gras. Dat hoge gras belemmert immers het zicht op de omgeving. Het plantaardige voedsel bestaat vooral uit bessen, vooral die van klimop, fruit en plantenzaden. Uit onderzoek blijkt dat de stadsmerel een dunnere snavel heeft dan de soortgenoten op het platteland. Een reden hiervoor is dat deze Merels voedsel tussen stenen en voegen moeten kunnen halen. Deze ontwikkeling binnen de populatie stadsmerels heeft plaatsgevonden binnen enkele generaties. Enkele uitspraken van mensen uit Breda over het voedsel van hun 'huismerels'. "De Merels in de achtertuin worden steeds brutaler. Ze lopen door de keuken naar het etensbakje van de kat en grissen de Felixbrokjes eruit." "De Merels snoepen, nee, vreten alle druiven van de trossen."

Oorspronkelijk was de vogel een bosbewoner en ook thans wordt hij nog in de bossen aangetroffen. Brehm vermeldde in 1849 de Merel nog als een vogel van bosrijke streken die maar hoogst zelden in steden werd gezien. In zijn oorspronkelijk biotoop bereikt hij lang niet meer zijn hoogste dichtheden. De stedelijke omgeving is meer in trek. De soort leeft in grote aantallen in parken en tuinen met gazons, boomgaarden en zelfs midden in grote steden, als er daar tenminste bomen te vinden zijn. De Merel is in ons land een van de talrijkste vogels. Bij de jaarlijkse tuinvogeltellingen, georganiseerd door Vogelbescherming en SOVON Vogelonderzoek Nederland, staat de Merel in Noord-Brabant steeds in de top drie van de meest voorkomende vogels in tuinen.

Gezelschap

Voor Merels geldt: eerst een territorium, dan een partner. In de broedtijd leven ze gezellig in paartjes. Ze verdedigen dan fel hun territorium tegen indringers. Een merelman laat zich bij de keuze van zijn territorium vooral leiden door een goede zangplaats, bijvoorbeeld een boomtop waarvandaan er een goed zicht is op het omringende gebied. De grenzen van het territorium worden vastgelegd door patrouilles langs de grenzen, lopend en zonder te zingen. Buiten de broedtijd verblijven de vogels vaak in groepjes met soortgenoten maar ook met andere lijsters. Vaak zijn er ook slaapgezelschappen. Hoewel de Merel de neiging heeft vaak een klein territorium te handhaven en daardoor een 'solitair' lijkt, leeft hij dus buiten de broedtijd dikwijls in troepen.

Broedtijd

De Merel is een algemene broedvogel in ons land van half maart tot in augustus. De broedduur is 13 tot 14 dagen. Gewoonlijk broedt alleen het vrouwtje, een enkele keer ook het mannetje. Beide vogels verzorgen de jongen. De jongen

vliegen na twee weken uit, maar worden nog enige tijd gevoerd. Merelspecialist David Snow vermoedde dat merelouders de zorg over de pas uitgevlogen jongen verdelen. De verdeling van de zorg vindt vooral plaats bij een laatste of enige broedsel. Jongen van latere broedsels wegen bij het uitvliegen minder dan vroege jongen. Daarnaast zijn de voedselomstandigheden later in het seizoen minder gunstig. Zo worden de overlevingskansen van ook die late jongen zo goed mogelijk gewaarborgd. Start een vrouwtje na een broedsel een nieuwe poging, dan is de kans kleiner dat er kroostverdeling optreedt. Het mannetje neemt dan de zorg voor het voltallige kroost op zich, het vrouwtje kan zich dan concentreren op het volgende broedsel. Het vrouwtje begint de bebroeding soms vanaf het derde ei (distraction-display). Dat de Merel zich over een groot gebied heeft verspreid is zeker te danken aan zijn grote vruchtbaarheid. Ieder paartje kan drie tot vier broedsels per jaar grootbrengen. Daardoor worden ook de grote verliezen aan eieren en jongen door toedoen van katten en andere nestverstoorders weer snel gecompenseerd. De bosmerels hebben meestal slechts twee broedsels.

In Nederland heeft men al ruim een halve eeuw geleden onderzoek gedaan naar het zich doodvliegen van vogels tegen ramen. Men berekende, ter illustratie, het aantal Merels dat slachtoffer werd van glas. Gebaseerd op een gemiddelde van één dode merel per jaar per huis-met-tuin en de 'Algemene Woningtelling van 30 juni 1956' kwam men op 200.000 tot 300.000 merelslachtoffers. Geen opwekkende getallen uit de tijd waarin ons land nog niet zo dicht bebouwd was, hoogbouw vrijwel ontbrak en architecten het bouwen met glas nog moesten uitvinden.

Het nest

Men vindt het nest vaak in struiken, klimop, houtmijten, op balken, balkons, veranda's en in gaten in muren, vaak dicht bij woningen en meestal laag boven de grond. In het vroege voorjaar vinden we nesten zeer laag bij de grond, later – in verband met dekking – ook hoger. Het is een stevig nest van takjes, worteldraden met grasjes, dorre bladeren, van binnen bekleed met een laag vochtige aarde. Deze aarde is niet zo mooi glad als bij de Zanglijster. Merels staan bekend om het gebruik van plastic zakken bij de nestbouw.

Het legsel bestaat gewoonlijk uit 4 tot 5 eieren, soms 3 of 6, zelden 7 of 8. Ander bronnen vermelden 3 tot 4 eieren en soms 5. In 1957 vermeldt De Vries een paartje dat tussen 12 maart en 14 augustus in totaal 25 eieren (dit is meer dan tweemaal het eigen lichaamsgewicht van het vrouwtje) produceerde, waarvan bijna alle jongen uitvlogen. De eieren zijn meestal blauwachtig groen, meestal met dichte en niet scherpe lichtbruine vlekken. Bosmerels zouden groenere, dichter gespikkelde en meer ellipsvormige eieren produceren dan stadsmerels. De regionale verschillen in reproductie, die samenhangen met de verstedelijking, lijken steeds kleiner te worden. Voor de nadelige effecten van eksterpredatie zijn tot nog toe geen aanwijzingen gevonden.

Broedgebied

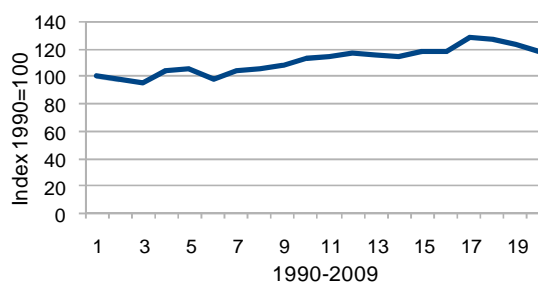
Het broedgebied omvat geheel Europa, noordelijk tot 66° noorderbreedte, in Noorwegen en 63° in Zweden, oostelijk tot de Oeral en China en westelijk tot Noordwest-Afrika en de Atlantische eilanden. Men onderscheidt drie ondersoorten, naast de nominaatvorm van Noordwest-Europa, *Turdus merula merula* oftewel onze merel: de *Turdus merula cabreriae* op de Canarische Eilanden, de

Turdus merula azorensis van de Azoren, kleiner en donkerder dan 'onze' Merel en het vrouwtje heeft een heldere gekleurde snavel, de *Turdus merula mauritanicus* van Noordwest-Afrika, grijzer dan de nominaatvorm.

De in ons land broedende Merels zijn voor een groot deel standvogels. Hoewel het voor een standvogel zinvol is het gehele jaar door een territorium te verdedigen, is de soort opportunistisch genoeg om dit territorium niet tot de dood te blijven verdedigen, vooral bij voedselschaarste en extreme omstandigheden. Alleen van de noordelijkste populaties trekken de Merels in de winter naar West-Europa, elders trekt alleen een deel van de vrouwtjes en de jongen weg. Nederland wordt in de herfst overspoeld door Merels uit Fenno-Scandinavië en Noordwest-Rusland. Een deel hiervan steekt over naar Engeland en Ierland. Het weg- en doortrekken van noordelijker vogels vindt plaats vanaf half september, maar vooral in oktober en begin november. De Merel is in ons land dus ook wintergast en overwinteraar. Het afstandsrecord van een in Finland geringde en in ons land weer gevangen Merel is 2.025 kilometer. De terugtrek is vooral in maart, tot eind april, soms tot in mei. In de winter zijn er verplaatsingen onder invloed van de koude en het opraken van voedselbronnen. Deze verschuiving is vooral merkbaar in het agrarische cultuurland en in schrale bossen. De mate waarin de presentie in de winter daalt varieert per jaar en per regio.

De Merel is een nacht- en dagtrekker, vooral in de vroege morgen. Merels zijn uitgezet in Australië en Nieuw-Zeeland en worden daar nu gezien als een plaag. Een voorzichtige raming van de Nederlandse broedpopulatie komt uit op 900.000-1.200.000 paren (2002). Voor West-Brabant wordt het aantal geschat op 40.000 tot 55.000 paren (2007). Met de gegevens van de broedvogelkartering in 2002-2008 werd het aantal territoria in de stad Breda geschat op 2.749. Aan het eind van het broedseizoen telt Nederland enkele miljoenen Merels.

Merel broedvogeltrend

De Merel is een onderzoek waard. Dus stuur alsjeblieft je waarnemingen in. Alvast dank.

Hans van der Sanden

Literatuur

Vogels houden van Breda. West Brabantse VWG.
SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002.
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007.
Atlas van de West-Brabantse broedvogels.
Darwin, Wallace en de anderen. A.Reeuwijk.

Excursie Plan Tureluur

Op zondag 29 januari hadden wij het geluk en de pech in de auto te zitten van de bezielende organisator van de excursie naar Plan Tureluur, Jan Benoist.

Het geluk omdat hij een goede chauffeur is, de weg op zijn duimpje kent en ook nog eens alle vogels signaleert en bij naam noemt, ongeacht wat zich vertoont. De pech omdat ik me toch eigenlijk veel te snel heb laten opzadelen met de opdracht een verhaal te schrijven over de dag van vandaag en bovendien ook nog een interview te houden met een van de medereizigers in het kader van Een dagje vogelen met Op 31 januari vroeg ik wat de inzenddatum van de kopij was en dat bleek 1 februari te zijn!!

Daarom maar vlot aan de slag. Maar wat schrijf je nou toch over zo'n koude zondag in Zeeland? De belangstelling voor de excursie was groot en rond 09.00 uur stonden er twintig mensen letterlijk en figuurlijk te trappelen op de Haagsemarkt. Vijf auto's werden tot de nok toe gevuld en we gingen zo economisch en ecologisch mogelijk op weg.

Via de A16, de A59 en het Hellegatsplein gingen we op weg naar Schouwen-Duiveland en daar zijn heel wat polders en kwelders die de moeite waard zijn om te bezoeken en te bekijken. We stopten allereerst bij plan Dijkwater en stapten allemaal uit, getooid met de noodzakelijke hoofdbedekking. We bedienden verrekijker en telescoop met handschoenen aan want koud was het deze dag, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Er ontstond na het uitstappen onmiddellijk discussie over of we nu een Sperwer voorbij zagen schieten of een Smelleken. De een zag in de Buizerd een Buizerd, maar de ander een Ruigpootbuizerd. Ja, want een Ruigpootbuizerd bidt vaker dan een Buizerd en dat er drie Buizerds biddend boven de dijk hingen was wel duidelijk! Mooi is dat, zo'n discussie en soms denk ik dat het ook fijn kan zijn dat je nog niet zo heel veel weet van vogels: twijfels over déze Buizerd had ik niet, ... want ik wist het gewoon niet.

Velduil

(Franca Duijndam)

We waren blij dat we zo af en toe weer de verwarmde auto in konden duiken, verder, op weg naar Zierikzee en de Flauwersinlaag. Nog een gelukje dat we bij Jan in de auto zaten overigens: het is de auto die altijd vooraan rijdt, als eerste stopt en dan ook soms vogels als eerste ziet die bij de volgers al weer weg zijn als iedereen tot stilstand is gekomen. Een aantal Kemphanen zaten net naast ons bij een plasje in het gras en in de sloot liepen Zwarte Ruiters. Nadat een aantal wandelaars voorbij was gekomen waren deze vogels verdwenen.

Het klinkt misschien wel wat banaal, maar een van de hoogtepunten van de excursie naar plan Tureluur is wat mij betreft ook de lunch. Bent u wel eens in de Heerenkeet, op de Zeedijk aan de Oosterschelde, geweest? Dan weet u waar ik het over heb. Een restaurantje aan een haventje dat niet meer van deze tijd is en ook nauwelijks nog boten herbergt. Een haventje dat bij eb een en al slik is en waar vogels het natuurlijk ook prima naar de zin hebben. Er zwemmen altijd wel een aantal Middelste Zaagbekken rond en als je geluk hebt kan er ook nog wel een zeehond zijn gezicht laten zien. We gingen voor de lunch overwegend voor een goed gevulde Zeeuwse vissoep, en konden er daarna weer helemaal tegen. Te voet de dijk op en over, met de wind op kop, wandelden we de Prunjepolder in en daar zagen we onmiddellijk de vogel waar dit hele vogelgebied zijn naam aan ontleent, de Tureluur. Deze prachtige sierlijke vogel bleek helemaal geen last te hebben van koude voeten of striemende koude wind.

We maakten een forse wandeling over de dijken en tussen de polders door, waaierden met z'n twintigen uiteen, maar kwamen elkaar toch weer allemaal op de parkeerplaats tegen. Iedereen had op zijn eigen manier genoten, zijn eigen waarnemingen gedaan en was daar content mee.

Tot slot brachten we nog een kort bezoekje aan de Koudekerkse Inlaag bij de Plompe Toren want daar wonen Velduilen, zo wordt wel gemeld. De bermten zijn kaal gereden en overall stonden vogelaars met telescopen en camera's met teletenzen. Het was op voorhand al duidelijk dat hier iets te zien moest zijn of moest zijn geweest. Ook wij werden rijkelijk beloond. Niet lang nadat wij arriveerden liet de Velduil zich zien en het maakte hem of haar helemaal niet uit hoeveel lenzen er langs de weg stonden. De uil vloog en jaagde naar hartelust over de heerlijke groene ruimte, ging links en rechts van de weg eens kijken, zocht een paaltje op, verdween even over de dijk maar kwam dan weer terug en wij maar meebewegen. Soms denken wij mensen misschien wel dat we de natuur de baas zijn, maar dat is natuurlijk helemaal niet zo. De uil deed met ons wat hij wilde en zo moet het zijn!

Het was weer een mooie dag, met dank aan Zeeland, aan Jan Benoist en aan al die vogelrijksdom.

Antoinette van der Wildt

Buizerd

(Franca Duijndam)

Ganzentocht Brabantse polders op 19 november 2011

Om 09.00 uur schaarde zich een groepje van negen mensen rond Piet van Iersel op het Schoolakkerplein. Het was aardig mistig; we waren een beetje bang dat we de ganzen misschien alleen op het gehoor moesten herkennen.

Echter, nog voor we op pad gingen beloofde een waterig zonnetje al beterschap. We vertrokken richting Weimeren en hoewel de mist daar nog in dikke plakken boven de velden hing, zagen we toch al wat Grauwe Ganzen, en een Grote Zilverreiger. We genoten verder van de zon over de mistige weilanden, en de herfstige bomen langs de weg. We bleven hier niet lang omdat we in Zevenbergen nog drie mensen gingen oppikken om ons gezelschap te completeren.

We reden door naar Zwingelspaan, Tonnekreek, en langs het Hollandsch Diep, richting Willemstad. Onderweg stopten we regelmatig voor weilanden met vooral Kolganzen en Grauwe Ganzen. We zagen veel Buizerds, in alle kleurvarianties, Torenavalken, en een vrouwtje Blauwe Kiekendief. We dachten een Smelleken te zien, maar omdat het Smelleken een notoire atheïst is en deze toch stond te bidden, moest het wel een vrouwtje Torenavalk zijn.

Smienten

(Franca Duijndam)

Het was ondertussen prachtig weer geworden: een zonnetje, niet koud, geen wind; wat een luxe voor de vogelaar die er toch van uitgaat dat het in november kleumen is op de dijk! We feliciteerden elkaar met deze mooie dag en wisselden nog wat sterke verhalen uit over die dagen waarop de ijspegels aan je kijker hingen en je van de kou onderweg niet durfde te gaan plassen.

Vlabbij Tonnekreek zagen we veel Kolganzen, Grauwe Ganzen en een paar Brandganzen op het grasland achter de dijk; verderop wel drie Grote Zilverreigers, Blauwe Reiger, Knobbelzwaan, Smienten, en af en toe een groep Kieviten. Ook vlogen hier veel Graspiepers rond, druk foeragerend. We konden weer eens goed oefenen op het geluid van de Kolganzen en de Grauwe Ganzen die steeds over en weer vlogen tussen de weilanden en het water.

Vorbij Willemstad stopten we bij de Anthoniegorzen, waar een grote groep Brandganzen (zo'n 2000 exemplaren) stond te eten. Vanuit de kijkhut zagen een paar gelukkigen een IJsvogeltje voorbij schieten, (Waarisie? Waarisie?, : "daarwasie!") en bij de plas was een Groenpootruiter te bewonderen. Verder zagen we Smienten, Wintertalingen, Slobeenden, weer een zilverreiger en een Blauwe Reiger. We vermaakten ons hier een tijdlang door nog te oefenen op de kenmerken van de verschillende eenden. Ezelsbruggetjes helpen niet altijd, merken we. Vooral veel op pad gaan is het devies.

Rond 12.30 uur namen we voldaan afscheid van elkaar. We hadden genoten van het gezelschap en veel van elkaar geleerd; zeker voor herhaling vatbaar, deze tocht. Wat mij betreft: allemaal hartelijk bedankt, en graag tot ziens!

Aalscholver	Grote Zilverreiger	Blauwe Reiger
Knobbelzwaan	Kolganzen	Grauwe Gans
Canadese Gans	Nijlgans	Brandganzen
Smient	Krakeend	Slobeend
Wintertaling	Wilde Eend	Sperwer
Kuifeend	Blauwe Kiekendief	Fazant
Buizerd	Torenavalk	Kievit
Waterhoen	Meerkoet	Zilvermeeuw
Groenpoot-ruiter	Kokmeeuw	Turkse Tortel
Holenduif	Houtduif	Ekster
Graspieper	Koolmees	Zwarte Kraai
Kauw	Roek	
Spreeuw	Huismus	

Wilma Rasink

Sperwer

(Marietta Peters)

Verlag van de roofvogeltelling op 17 en 18 december 2011

23 leden van de West-Brabantse Vogelwerkgroep trokken in het weekend van 17 en 18 december het veld in voor de achtste editie van de jaarlijkse telling van overwinterende roofvogels in West-Brabant.

Onderzoeksgebied

Globaal omvat het onderzoeksgebied West-Brabant het gebied ten noorden van de snelweg A58 (Bergen op Zoom - Breda) en ten westen van de A27 (Werkendam - Breda), inclusief de Biesboschpolders en de uiterwaarden van de Berge Maas tussen Geertruidenberg en Waalwijk. Daarnaast werd er ook weer geteld op de Bleeke Heide en op Vliegbasis Gilze-Rijen.

Methode

In het weekend van 17 en 18 december werd binnen het onderzoeksgebied een integrale telling uitgevoerd waarbij alle aanwezige roofvogels op kaarten werden ingetekend. De meeste tellers gebruikten daarbij de auto, maar direct ten noorden van Etten-Leur werd vanaf de fiets geteld. Het hele landschap is nauwgezet afgespeurd met kijkers en telescopen waarbij speciale aandacht werd geschonken aan bosranden, solitaire bomen, weidepalen en hoogspanningsmasten. Voor de gebieden waar geen roofvogeltelgroepen actief waren, zijn aanvullende waarnemingen gebruikt die door leden van onze vogelwerkgroep werden ingevoerd op www.waarneming.nl.

Weer

De week voorafgaand aan de telling was zacht en nat. De zon liet zich weinig zien en er waaide een stevige wind vanuit het westen.

In het weekend klarde het op. Vooral op zaterdag scheen de zon uitbundig. Het werd 5 tot 7 graden. De wind had een kracht van 2 tot 3 Beaufort. Op zaterdag viel er slechts een enkele bui. Op zondag waren er meer buien, maar ook toen was het overwegend droog en goed vogelweer.

Resultaten

December 2011 was qua aantal waargenomen roofvogels een gemiddelde telling. In totaal werden 283 roofvogels waargenomen, verdeeld over 6 soorten. Bruine Kiekendief, Ruigpootbuiszard en Smelleken ontbraken. Daarentegen evenaarde de Havik het record van 2009, terwijl van de Sperwer het hoogste aantal ooit werd vastgesteld.

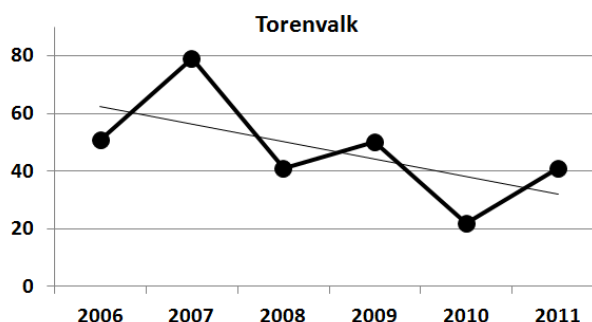
Het aantal van 4 waargenomen Blauwe Kiekendieven is magertjes, maar is in lijn met het schaarsere voorkomen deze winter. Op waarneming.nl werden in december 2011 77 West-Brabantse Blauwe Kiekendieven gemeld tegenover 149 een jaar eerder. Vermoedelijk overwintert (onder invloed van de hogere temperaturen) een groter deel van de populatie ten noorden van ons land.

Met 8 exemplaren behaalde de Havik een mooie score. De meeste werden waargenomen in het halfopen cultuurlandschap ten noorden van Etten-Leur en op de Vliegbasis Gilze-Rijen. Nooit eerder werden er tijdens de wintertelling 12 Sperwers waargenomen. Meer dan de helft daarvan werd gezien in het halfopen cultuurlandschap ten noorden van Etten-Leur. Enerzijds heeft dat met de biotoopvoorkeur van de soort te maken. De open polders in het noordwesten van het onderzoeksgebied zijn minder geschikt voor de Sperwer, een soort die zijn prooiën tussen

en vanuit de dekking tracht te overmeesteren. Anderzijds geldt zeker voor deze soort dat de trefkans aanzienlijk toeneemt wanneer er per fiets wordt geteld.

Het aantal waargenomen Buiszards lag iets hoger dan gemiddeld. Het gunstige weer zal daar zeker aan hebben bijgedragen. Veel werden er gezien op Vliegbasis Gilze-Rijen, ten noordoosten van Oosterhout, rond Prinsenbeek en ten noorden van Etten-Leur (respectievelijk 17, 19, 19 en 37 per atlasblok). Ook in de rest van het onderzoeksgebied lagen de aantallen veelal hoger dan vorig jaar. Minder talrijk was de soort vooral ten noorden van Waspik. Hier staat het landschap momenteel op zijn kop vanwege een grootschalig natuurontwikkelingsproject.

De situatie rond de Torenvalk begint steeds zorgelijker te worden. Binnen enkele jaren is de stand ongeveer gehalveerd. Kennelijk valt het voor deze soort niet mee om in het moderne agrarische landschap dagelijks voldoende Veldmuizen te bemachtigen.

Er werden minder Slechtvalken waargenomen dan verwacht. Vaak is deze soort eenvoudig vast te stellen door hoge bouwwerken en hoogspanningsmasten af te speuren. In de weken voorafgaand aan de telling (waarin er voortdurend veel wind stond) zochten veel Slechtvalken de luwte en werden ze veel op de grond waargenomen. In het telweekend echter was de wind flink in kracht getemperd. Op zaterdag werd er bij de Dintelse Gorzen 1 waargenomen en 3 bij Etten-Leur: 2 adulten in een hoogspanningsmast en 1 vliegende juveniel. Op zondag waren rond Etten-Leur 4 adulte Slechtvalken aanwezig: 2 in dezelfde hoogspanningsmasten als waarin ze ook zaterdag waren gezien en 2 in de luwte van hoge gebouwen in de bebouwde kom. Verder werd er 's zondags 1 juveniele Slechtvalk waargenomen direct ten noorden van Rooskensdonk.

Dankwoord

Een telling als deze is alleen mogelijk met de inzet van vele tellers. Graag bedanken we Jan Benoist, Toos en Cor Borghouts, Gert Bouwmeester, Eric van Damme, Ada Engel, Johan van Haperen, Piet van Iersel, Arnold Klaren, Martin van Leest, Clemens van Nijnanten, Wilma Rasink, Agnes en Hans van der Sanden, Andres Scherff, Herman Schriks, Kors Jan Snoeij, Herman Vissenberg, Harry van Vugt, Jan Willem Wijnhoven en Ad Willemen voor hun bijdrage. Eric Corssmit, Richard de Jonckheere, Leo Nagelkerke en Joost Simons leverden aanvullende waarnemingen via de website van waarneming.nl.

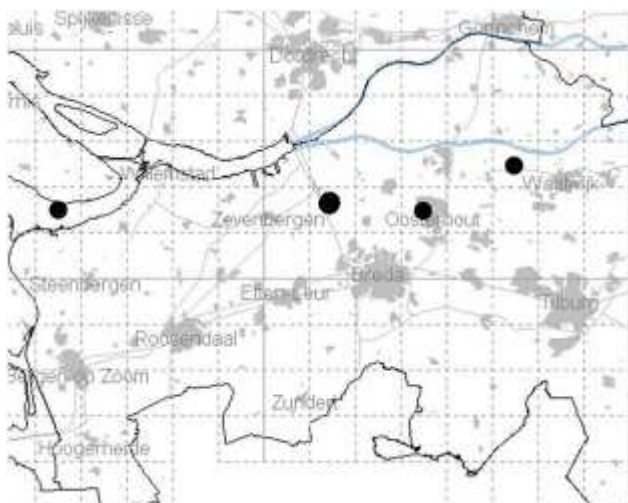
Verspreidingskaarten (zie volgende bladzijde)

Kleine stip	= 1
Middelgrote stip	= 2-3
Grote stip	= ≥ 4

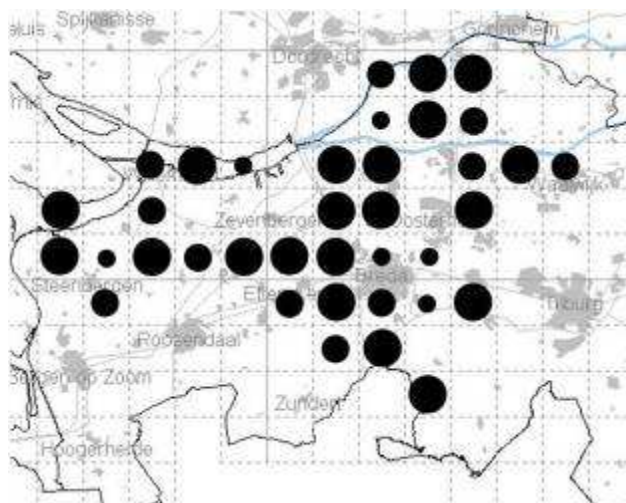
Raymond van Breemen en John Frijters

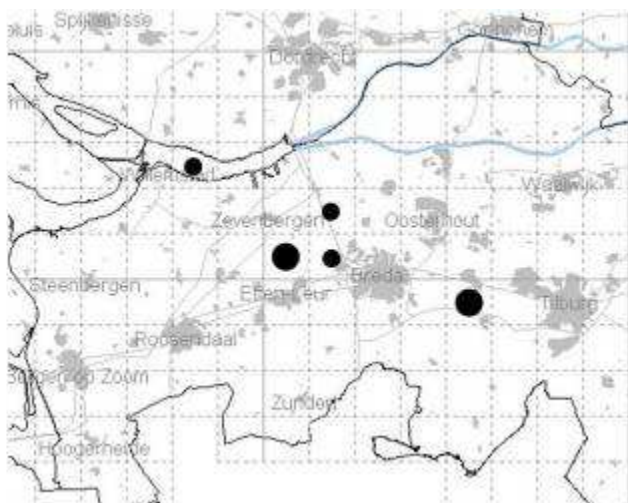
Onderzoek + inventarisaties + verslagen

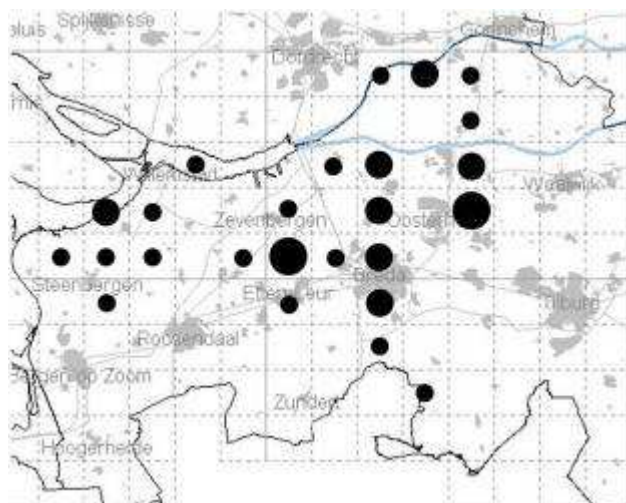
BLAUWE KIEKENDIEF 2011
TOTAAL 4, MAX. PER ATLASBLOK 1

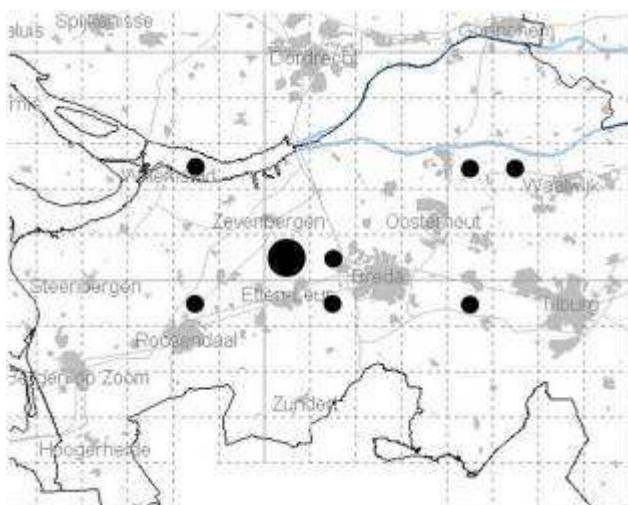
BUIZERD 2011
TOTAAL 211, MAX. PER ATLASBLOK 37

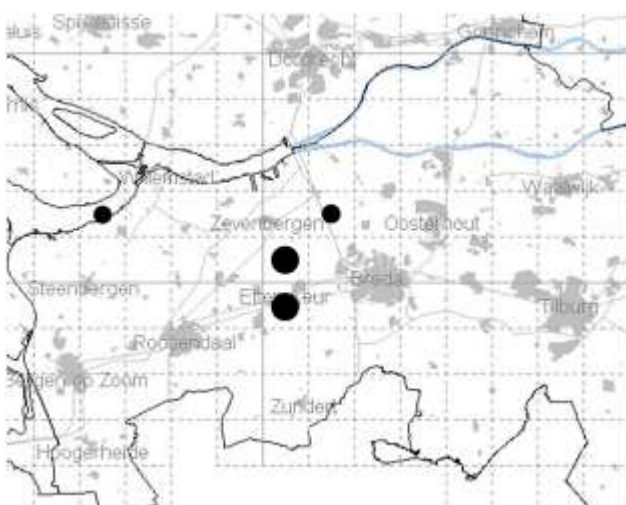
HAVIK 2011
TOTAAL 8, MAX. PER ATLASBLOK 3

TORENVALK 2011
TOTAAL 41, MAX. PER ATLASBLOK 5

SPERWER 2011 TOTAAL 12, MAX. PER ATLASBLOK 5

SLECHTVALK 2011 TOTAAL 7, MAX. PER ATLASBLOK 3

Slechtvalken

Op 24 november 2011 hebben veel leden de lezing van Peter van Geneijgen van de Werkgroep Slechtvalk bijgewoond. In de periode tussen ongeveer 1960 en 1980 was de Slechtvalk bijna uitgestorven door het gebruik van DDT en andere landbouwbestrijdingsmiddelen.

Op initiatief van de Werkgroep Slechtvalk (<http://www.werkgroepslechtvalk.nl/>) zijn op veel geschikte plaatsen nestkasten opgehangen. Hierdoor is het aantal broedparen toegenomen en broeden er nu circa 120 paar in Nederland.

Van nature broeden Slechtvalken vooral op rotswanden. Indien deze niet aanwezig zijn broeden ze ook in bomen en zelfs op de grond. In Nederland broeden ze op hoge gebouwen.

Door het plaatsen van webcams kon heel vogelminnend Nederland het leven van Slechtvalken in en bij de nestkasten volgen. Geringde vogels konden gevolgd worden hetgeen interessante informatie heeft opgeleverd. Onze broedvogels zijn grotendeels standvogels; in de winter komen bij ons broedvogels uit Noord-Europa overwinteren. In stedelijk gebied verblijven Slechtvalken graag op kerktorens. Door de vele lichtbronnen in de stad zijn de vogels in staat ook in de nachtelijke uren op trekvogels (nachttrekkers) te jagen.

Ook in West-Brabant zijn er broedlocaties, te weten:

* -Geertruidenberg: twee nestkasten aan de koeltorens van de Amercenrale

-Biesbosch: een mand in een hoogspanningsmast en -een broedgeval in een kraaiennest in een boom

-Industrierrein Moerdijk: twee nestkasten aan koeltorens
-Hellegatsplein bij Willemstad: nestkast in een hoogspanningsmast
-Etten-Leur: vrij broedgeval op een industrierrein
-Roosendaal: nestkast aan de zendmast
-Markiezaat: broedgeval in een kraaiennest op een hoogspanningsmast
-Princessenplaat: broedgeval in een hoogspanningsmast
De meeste nesten zijn niet toegankelijk voor onbevoegden. Vrij toegankelijke broedplaatsen moeten geheim gehouden worden om nestroof te voorkomen.

Winterverblijfplaatsen

Waar veel voedsel beschikbaar is kunnen in de gehele winter Slechtvalken worden waargenomen. Dat zijn vooral plaatsen waar veel vogels als Spreeuwen, Houtduiven, Kieviten, meeuwen en eenden verblijven. Bekende plaatsen zijn het Markiezaat, de Dintelse Gorzen, de Bleeke Heide en Rooskensdonk.

Op de toren van de Grote Kerk in Breda zijn ook Slechtvalken waargenomen, bijvoorbeeld begin 2011 en later dat jaar op 2 en 19 april ook een paartje. Van broeden is hier echter niets bekend.

Op de Luchtmachtoren in de Haagse Beemden zijn Slechtvalken waargenomen. Onze leden hebben daar een nestkast geplaatst. Na aanvankelijk hoopvolle waarnemingen is het de laatste tijd rustig op deze plaats.

Meer informatie is te vinden in het artikel: Waarnemingen Slechtvalk in Breda door John Frijters in het Hupke 146.

Harry van Vugt

Slechtvalk

(Serge Klaassen)

De Asterdplas

Algemeen

De Asterdplas is eigendom van de gemeente Breda.

Ligging en bereikbaarheid

Atlasblokken 44-53-11/12

Het recreatiegebied Asterdplas ligt aan de rand van de wijk Haagse Beemden in het noordwesten van de stad. Gelegen aan de stadsrand ligt het gebied ook in de verbindingzone naar de aangrenzende Groene Hoofdstructuur langs de Mark.

Het gebied is bereikbaar via de Rietdijk. De Rietdijk bereik je via de Emerparklaan. Bij de sportvelden naast het winkelcentrum Heksenwiel staat een wegwijzer naar de Asterdplas. Bij de Asterdplas ligt naast de Texas Hoeve een parkeerterrein.

Beschrijving

De Asterdplas is gegraven in de jaren zeventig met als doel zandwinning voor de aanleg van de aangrenzende nieuwbouwwijk de Haagse Beemden.

Beheer

De Asterdplas wordt door de gemeente Breda beheerd, deels als recreatiegebied en deels als natuurgebied. In de zomer wordt veel gebruik gemaakt van de stranden en de ligweiden en wordt er veel gezwommen.

Mogelijkheden

De plas is vrij toegankelijk op water, ligweiden, wegen en paden.

Parkeer de auto of fiets op de parking nabij de Texas Hoeve. Loop richting plas langs de noordwestkant van het water over het pad. Aan het eind van dit pad is weer een parkeerplaats, ga hier naar links en op de eerste T-splitsing naar rechts. (Je kijkt nu op de Vierde Bergboezem) Dit is het fietspad dat helemaal doorloopt langs en gedeeltelijk over de dijk langs de Mark. Volg het fietspad tot de eerste mogelijkheid om rechts te gaan.

Ga hier rechtsaf op de verharde weg naar de villawijk. Volg de Asterdse Sluis en de Asterdkraag tot de Asterddijk en loop terug langs de Asterddijk richting Texas Hoeve.

In de broedtijd wordt het pad door het elzenbroekbos aan de noordwestkant afgesloten.

In de winter mag je schaatsen, mits het ijs dik genoeg is natuurlijk.

Wat is er te zien?

Lente/zomer

Knobbelzwaan, Wilde Eend, Kuifeend, Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Meerkoet, Waterhoen, Kokmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Koolmees, Pimpelmees, Merel, Zanglijster, Fitis, Tjiftjaf, Zwartkop, Winterkoning, Vink, Groenling, Roodborst en Rietgors.

Herfst/winter

Knobbelzwaan, Wilde Eend, Tafeleend, Kuifeend, Smient, Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Meerkoet, Waterhoen, Kokmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw, Koolmees, Pimpelmees, Merel, Winterkoning, Roodborst Zanglijster, Koperwiek, Kramsvogel, Vink, Groenling en Keep.

Jan Benoist

Voor meer informatie en foto's zie:

www.westbrabantsewvg.nl

Geef uw bevindingen en of waarnemingen na een bezoek aan een van de gebieden door aan de redactie.

Maatje de Nijs

Al een aantal jaren kom ik Maatje tegen. Als wij eens meegaan op excursie is Maatje er altijd bij. Vandaag kwam ik er achter dat Maatje geen Maartje heet maar Maatje. Eigenlijk is het ook wel een beetje ons vogelmaatje geworden en ik vind het leuk haar de vragen uit deze rubriek voor te leggen.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Belangrijk is het vogelen niet voor Maatje, geeft ze aan, maar heel leuk vindt ze het wel. Het is eigenlijk een van de vele leuke dingen die er te doen zijn. Goed is ze er ook nog in, maar dat zei ze zelf natuurlijk niet. Ik merk iedere keer weer als we met haar op pad zijn dat ze meer dan gemiddeld snel en accuraat een waarneming doet.

Wat betekent de vogelwerkgroep voor jou?

De vogelwerkgroep maakt het voor Maatje mogelijk om op pad en de natuur in te gaan, in een gezelschap "want als vrouw alleen ga je niet buitenaf in de natuur lopen".

Waarom ben je lid geworden?

Maatje is vijftien jaar geleden heel plotseling weduwe geworden. Op een gegeven moment wil en moet je weer iets gaan doen en zo las ze in de krant over excursies; een vogelcursus volgde en dan word je natuurlijk ook lid van de Vogelwerkgroep om het werk wat ze doen voor de "beestjes" te steunen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

De mooiste vogelervaring was tijdens een van die excursies met de Vogelwerkgroep. Als je net als het licht gaat worden de Biesbosch invaart en je hoort de Nachtegalen zingen, dan is dat een onvergetelijke ervaring, een fantastisch geluid, maar "ik ga het niet nafluiten hoor."

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Ieder jaar is er wel een excursie naar de Emerput waar een grote metalen vogelkijkhut op palen staat. De vogelkijkhut is een nagebootst karekietennest. We gaan via de trap omhoog en lopen zo aan tegen de vreemdste vogel van de dag: een landloper rolt verschrikt zijn slaapzak, of wat daarvoor door kon gaan, op en maakt zich na een goedemorgen snel uit de voeten.

Wat is je lievelingsvogel?

Maatje woont in het Westerpark en dat mag met recht een park genoemd worden. Als ze staat te strijken heeft ze regelmatig uitzicht op een IJsvogel die visjes vangt in de vijver. Maar een Wilde Eend vindt ze evengoed prachtig. "Moet je hem zien als ie in het zonnetje zit, met zijn prachtige groenblauwe kop!"

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Zoals gezegd, Maatje gaapt graag uit het raam, zoals ze het zelf noemt, maar gaat ook heel graag mee op excursie. Voor de hond (hij is niet zo jong meer) wordt voor die dag een goed onderkomen gezocht zodat ze de hele vogeldag voor zichzelf heeft. Ze gaat eigenlijk met alle excursies mee die er georganiseerd worden en vindt het jammer dat er op dezelfde dag soms twee mogelijkheden zijn. Op het moment dat de excursie begint komt het notitieboekje tevoorschijn en van dan af worden alle waarnemingen genoteerd. Thuis gaan ze een mooi schrift in en als het kan met plaatjes erbij.

Wat is het mooiste vogelland?

Voor veel vogelaars blijft Nederland het mooiste vogelland en Maatje kijkt eigenlijk alleen maar vogels in het eigen land. Als ze een keer in het buitenland is, met de (klein)kinderen in Kroatië bijvoorbeeld, dan is ze niet zo met die vogels bezig. Dan draait het leven om de kinderen en de kleinkinderen.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Als we het hebben over watervogels en slikken en schorren komen we erachter dat dit iets is als "back to the roots". Maatje komt namelijk oorspronkelijk uit Zeeland. Haar voornaam moet je daar niet noemen want dan staan er heel wat vrouwen op, zo geeft ze aan. De liefde voor de natuur kreeg ze van huis uit mee, evenals De Kist, Pettersons vogelgids, die ze al vijftig jaar in haar bezit heeft.

Zijn we nog wat vergeten?

Nee, maar tot slot nog een goed advies: "Mensen, maak gebruik van de gelegenheid om met excursies van de Vogelwerkgroep mee te gaan want je steekt er altijd wel wat van op, en het is nog gezellig ook!"

IJsvogel

(Ger Duijf)

Antoinette van de Wildt
(Jan Benoist)

Werkgroep Watervogeltellingen

Gelijk met de oprichting van de Vogelwerkgroep in 1969 is gestart met de winter-watervogeltellingen.

Behalve zwanen, ganzen en eenden worden ook steltlopers, meeuwen en roofvogels geteld.

In de begin jaren was het RIN (Rijks Instituut voor Natuurbeheer) geïnteresseerd in de gegevens later heeft SOVON de tellingen onder zijn hoede genomen en publiceert jaarlijks de resultaten.

Tegenwoordig worden de tellingen ook doorgegeven aan de Provincie Noord-Brabant en Staatsbosbeheer.

In 7 rayons worden door 10 leden 70 gebieden geteld in West-Brabant van Geertruidenberg tot en met Steenberg en in 4 terreinen ten oosten van Breda.

Tijdens de tellingen worden ook zeldzame vogels waargenomen waarvan de gegevens in het waarnemingenarchief worden opgenomen.

De meest voorkomende soort is de Kolgans waarvan de aantallen in gunstige winters kan oplopen tot 30 duizend exemplaren.

Over het voorkomen van soorten zijn diverse artikelen geschreven en in het Hupke gepubliceerd.

Hierbij het resultaat van de afgelopen winter.

Harry van Vugt

soort	maand	oktober	november	december	januari	februari	maart
		2010	2010	2010	2011	2011	2011
Dodaars		4	7	5	5	1	2
Fuut		100	92	40	80	104	76
Aalscholver		54	68	36	76	120	94
Blauwe reiger		60	57	46	44	70	38
Grote zilverreiger		15	29	21	27	20	6
Knobbelzwaan		119	193	140	341	259	262
Kleine zwaan			279	72	187	19	
Wilde zwaan				6	2	4	
Zwarte zwaan			3	5		2	
Toendrarietgans		4	80	207	247	42	
Kolgans		1853	5416	29199	13052	8527	4527
Grauwe gans		4275	17370	20520	17235	3601	964
Indische gans		1				1	1
Brandgans		231	626	11670	7539	5912	5217
Rotgans							
Canadagans		2140	1126	868	995	637	698
Soepgans		141	263	70	119	119	78
Nijlgans		339	284	112	456	120	139
Bergeend		2	6	7	11	40	30
Casarca							
Smient		234	639	602	1233	1237	884
Krakeend		178	299	160	354	287	90
Wintertaling		106	638	335	347	185	278
Zomertaling							
Wilde eend		1021	2960	2481	3635	2062	1014
Pijlstaart			20	10	20	38	62
Slobeend		81	145	59	107	84	193
Tafeleend		53	80	56	128	124	48
Kuifeend		329	458	373	688	640	690
Brilduiker				1			
Nonnetje			1	2	6	9	2
Middelste zaagbek						3	
Grote zaagbek				20		8	2
Blauwe kiekendief			2	2	1		2
Sperwer			4	4	1		
Buizerd		25	57	48	63	59	33
Torenvalk		8	16	16	8	8	7
Waterhoen		21	43	29	14	42	30
Meerkoet		806	1244	1418	1403	1214	1020
Scholekster						6	268
Goudplevier		30	20			17	290
Kievit		942	1485	17	255	1249	597
Grutto							18
Watersnip		19	1				2
Wulp		22	142	100	460	214	101
Kokmeeuw		2763	3643	1071	3656	5137	3487
Stormmeeuw		274	572	860	852	2662	1983
Zilvermeeuw		33	62	68	182	369	92
Grote mantelmeeuw				2			
Kleine mantelmeeuw		1			1	5	13
Patrijs						2	2

Bijzondere waarneming

Let eens op de Ekster, Pica pica!

De Ekster komt voor in een groot deel van Eurazië en het westelijk deel van Noord-Amerika. De toename van de Ekster in de stedelijke woonomgeving is het gevolg van de vervolging van de vogel in het buitengebied.

Eksters zoeken vooral op de grond naar voedsel. In de herfst en winter hebben ze een vegetarisch dieet. In stedelijke gebieden vullen ze hun dieet aan met allerlei voedsel dat ze vinden in de menselijke omgeving zoals in tuinen, parken en afvalbakken. Eksters zijn dan ook geen voedselspecialisten maar alleseters. In het voorjaar komt predatie van Eksters op zangvogelnesten voor, maar dat is zeker geen regel. Die predatie vindt voornamelijk plaats in de stedelijke woonomgeving. In het stedelijk gebied zijn de nesten van zangvogels en ook van de Turkse Tortel immers eenvoudig te vinden. Ook wordt de Ekster ervan beschuldigd een zwak te hebben voor blinkende voorwerpen zoals juwelen. Wetenschappelijk is echter nooit aangetoond dat Eksters iets anders stelen of verstoppen dan voedsel. Alhoewel ze handig zijn in het verstoppen van voedsel, moeten ze zelf ook rekening houden met diefstal. De slimste dief is een andere Ekster. Daarom zijn Eksters altijd op hun hoede voor soortgenoten.

En wat u misschien niet weet is dat ze tot de zangvogels worden gerekend. Buiten het broedseizoen horen we ze alleen maar kwetteren, schelden en krijsen. In het voorjaar kunnen ze echt een liedje zingen, al is dat voor ons mensen niet zo'n opvallende zang.

Eksters zijn monogame zangvogels die elkaar trouw blijven, ook tijdens de winter hoewel dan van die paarband weinig valt te merken. In voorjaar en zomer zie je Eksters vaak als paar binnen een territorium opereren, maar in de winter is een grote groep van deze zwart-witte vogels zeker geen zeldzaamheid. Wat 2011 betreft zijn daarvan de volgende voorbeelden in het archief van de Vogelwerkgroep te vinden. Op 21 januari zagen we midden in Breda 31 Eksters in één boom en op 8 februari, ook in Breda, 18 Eksters bij elkaar. Op 4 december werd in Roosendaal een groep van 15 Eksters waargenomen, op 12 december in de Willemspolder bij Oosterhout een groep van 16 vogels en op 30 november een groep van 17 exemplaren in de Plukmadese Polder bij Made. Hoe komt dat?

De paarband bij Eksters blijft zoals al vermeld ook in de winter bestaan. De jongen van het afgelopen broedseizoen worden in december verjaagd uit het territorium.

Naast de paartjes, de territoriumeigenaars, zijn er de eerste- en tweedejaars Eksters, die nog niet gebroed hebben, en de adulten die hun broedgebied, om wat voor reden dan ook, hebben moeten opgeven. Zij vormen een 'tierngroep' die in een groot gebied foerageert. Uit een Engels onderzoek blijkt dat het aantal niet-broedende vogels in een eksterpopulatie varieert tussen één op vijf tot drie op vijf. Hiervan zijn 81 procent eerstejaars. Als alleseters en aasopruimers zijn ze afhankelijk van die plaatsen waar voor hen voedsel te vinden is en dus zullen de vogels zich concentreren rond een geschikte voedselplaats.

Door die groepsvorming zijn de meestal nog onervaren Eksters beter beschermd tegen vijanden zoals roofvogels en Zwarte Kraaien. Bovendien bevordert de groepsvorming de kans op paarvorming en het bemachtigen van een territorium. Het gebied waarin een grote groep Eksters rondzwerft wordt ook wel de 'homerange' genoemd. We zullen niet zo vaak de hele groep niet-broeders tegelijk aantreffen. Zo'n groep wordt opgesplitst in foerageergroepjes, bestaand uit tien tot vijftig individuen. Omdat binnen die groepjes een zekere rangorde geldt, breken er regelmatig conflicten uit hetgeen gepaard gaat met dreighoudingen, dreig- en aanvalsbewegingen en gevechten.

Tegen het einde van de winter zien we een ander verschijnsel optreden: de niet-territoriale vogels dringen in kleine groepjes het territorium van een eksterpaar binnen. Het paar reageert agressief op deze uitdaging. Naburige koppels, maar ook leden uit de 'tierngroep' komen op het spektakel af en binnen de kortste keren ontstaat er een grote, lawaaiige bijeenkomst van tien tot wel honderd Eksters. Meestal druipen de benedeleden na een poosje af of trekken ze naar een ander territorium om daar een nieuwe poging tot binnendringen te wagen. Soms ook wordt zo'n 'samenkomst' op opeenvolgende dagen en steeds op dezelfde plaats gehouden. Naast deze spectaculaire methode van de niet-territoriumeigenaars om een eigen broedgebied te veroveren, kan een gevormd koppel ook via binnensluipen of innemen van een vrijgekomen territorium opklimmen tot territoriumeigenaar.

Aan het gedrag van Eksters is opvallend veel te bestuderen. Voordeel daarbij is dat Eksters redelijk opvallende vogels zijn, die je tijdens het boodschappen doen of tijdens een wandel- of fietstocht zowel in de stad als in het buitengebied kunt zien en bestuderen. Zet je waarnemingen of belevenis met deze boeiende vogels op papier en geef ze door.

Hans van der Sanden

Waarneming van 81 Eksters in het Markdal

(Hans van der Sanden)

(Gerard van den Broek)

Waarnemingen + Agenda

1	Roodkeelduiker	04-12-2011	Drimmelen	Hollandsch Diep - Oost van Moerdijkbruggen	Harry van Vugt
1	Roerdomp	09-12-2011	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Groot Zonzeelsche Polder	Mariëtta Peters
1	Koereiger	02-01-2012	Oosterhout	Gecombineerde Willemspolder	Gert Bouwmeester
1	Kleine Zilverreiger	16-01-2012	Oosterhout	Gecombineerde Willemspolder	Jan Boers
151	Grote Zilverreiger	31-01-2012	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Gat van Lijnoorden /	Ger Duijf
1	Ooievaar	21-01-2012	Breda	Markdal	Arend Meeuwissen
1	Lepelaar	14-11-2011	Drimmelen	Terheijden - Binnenpolder	Erik van Boxtel
17	Kleine Zwaan	12-11-2011	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Midden	Richard de Jonckheere
6	Wilde Zwaan	05-11-2011	Etten-Leur	Kelsdonk e.o.	Andres Scherff
1000	Rotgans	30-01-2012	Steenbergen	Lepelstraat - Eendrachtspolder	Jan Benoist
1	Roodhalsgans	15-01-2012	Etten-Leur	Zwermlaken	John Frijters
3	Casarca	14-11-2011	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Harry van Vugt
2	Krooneend	04-12-2011	Breda	Asterdplas	Rutger van Ouwerkerk
75	Brilduiker	17-12-2011	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost	Richard de Jonckheere
6	Nonnetje	15-01-2012	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Maltha - Oost	Cees Janssen
2	Midd. Zaagbek	18-12-2011	Moerdijk	Volkeraksluizen - Noord-Hellegat	Hans van der Sanden
1	Rode Wouw	11-12-2011	Breda	Hooijdonk	Rutger van Ouwerkerk
2	Blauwe Kiekendief	13-12-2011	Moerdijk	Klaverpolder	Andres Scherff
1	Ruigpootbuizerd	12-11-2011	Steenbergen	Dinteloord - Driebroederspolder	Leo Nagelkerke
1	Slechtvalk	15-01-2012	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Cor Borghouts
14	Kraanvogel	12-11-2011	Etten-Leur	Slikgat	John Frijters
1	Bokje	11-11-2011	Breda	Effen	Joop van Riet
1	Houtsnip	09-11-2011	Breda	Ginneken	Martin van Leest
1	Rosse Franjepoot	26-12-2011	Moerdijk	Klundert - Jachthaven Noordschans	Machiel van Wouwe
1	Velduil	06-11-2011	Breda	Rooskensdonk	Harry Janssen
1	IJsvogel	11-01-2012	Breda	Mastbosch	Marjo Lips
1	Kl. Bonte Specht	17-01-2012	Gilze en Rijen	Gilze - Prinsenbosch	Jan Vermeulen
1	Gr.Gele Kwikstaar	14-11-2011	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Erik van Boxtel
1	Zw. Roodstaart	02-01-2012	Breda	Krogten	Harry Janssen
2	Roodborsttapuit	29-01-2012	Breda	Rooskensdonk	Harry Janssen
1	Klapekster	08-01-2012	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Erik van Boxtel
81	Ekster	13-01-2012	Breda	Markdal	Rutger van Ouwerkerk
50	Sijs	11-01-2012	Breda	Mastbosch	Marjo Lips
3	Appelvink	08-12-2011	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Lijnoorden	Ger Duijf

Zie voor alle waarnemingen www.waarneming.nl

herfst 2011				
datum	activiteit	contactpersoon	Telefoon	bijzonderheden
7 mrt	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
10 mrt	SWEV dag	John Frijters		Zie site
18 mrt	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
18 mrt	Stadsvoegelexcursie	Willem Veenhuizen	0610690477	Start Grote kerk 7.00 uur
22 mrt	Ledenvergadering	Eric van Damme	0613216442	Zaal Heuvelzicht 20.00 uur
28 mrt	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
8 apr	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
19 apr	Ledenbijeekomst	Ellie Pruiksmas	0766568570	Lezing staatsbosbeheer
29 apr	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
9 mei	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
10 mei	Ledenbijeekomst	Ellie Pruiksmas	0766568570	Info volgt
13 mei	Excursie Lage vugtpolder	Piet van Iersel	0765816382	Aanmelden bij Piet
16 mei	Vroege voegelexcursie	Marjo Lips	0765150627	Aanmelden bij Marjo
17 mei	Dauwtrappen	Harry van vugt	Aanm. niet nodig	Vertrek 6.00 uur Schoolakkerplein

Werkgroep Watervogeltellingen

